

Львів і Перемишль – доступні для всіх

Шановні мандрівники!

Пропонуємо Вашій увазі спільний туристичний путівник Львовом і Перемишлем. Путівник спеціально опрацьований для: осіб з інвалідністю (котрі користуються кріслами колісними чи мають порушення зору) та маломобільних груп населення (осіб з тимчасовим порушенням здоров'я, вагітних жінок, громадян похилого віку, осіб з дитячими візками). Двомовний путівник містить інформацію про частково доступні туристичні маршрути (урбаністичні та архітектурні обмеження), характеристику доріг до конкретного культурного об'єкта, бар'єри, котрі перешкоджають туристичній чи повсякденній діяльності у популярних місцях, спеціальні поради для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення.

Надано поради з поліпшення інфраструктури поблизу культурно-туристичних місць, які щоденно відвідують вищезгадані особи - місцеві мешканці й туристи. Ми переконані, що завдяки спільним діям громадських активістів, програм міжнародної технічної допомоги та органів місцевого самоврядування і державної влади доступних місць у Львові і Перемишлі рік за роком ставатиме більше.

Бажаємо Вам приємної мандрівки!

Цей путівник виготовлено ЛЬВІВСЬКОЮ АСОЦІАЦІЄЮ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ в рамках проекту "ЗАХИСТ ГРОМАДЯНСЬКИХ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ І СТВОРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ НИХ ПІЗНАВАТИ УНІКАЛЬНУ КУЛЬТУРНУ І АРХІТЕКТУРНУ СПАДЩИНУ МІСТ ЛЬВОВА І ПЕРЕМИШЛЯ", що співфінансується ПРОГРАМОЮ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПОЛЬЩА – БІЛОРУСЬ – УКРАЇНА ЄІСП 2014–2020.

Funded by
the European Union

PL-BY-UA
2014-2020

Цей путівник видано за фінансової підтримки Європейського Союзу в рамках Програми транскордонного співробітництва європейського інструменту сусідства Польща-Білорусь-Україна 2014–2020. За зміст цього видання відповідальною є Львівська Асоціація Розвитку Туризму. Зміст путівника, за будь-яких обставин, не відображає позицію Європейського Союзу, ОУ або Спільного технічного секретаріату Програми транскордонного співробітництва європейського інструменту сусідства Польща-Білорусь-Україна 2014–2020 рр.

Для безкоштовного розповсюдження.

Дизайн і друк: Видавництво Львівської політехніки, <https://vlp.com.ua>

ISBN 978-966-941-590-5

У сучасному світі є понад 650 мільйонів людей з інвалідністю, це близько 10–15% населення світу. Відтак міжнародна спільнота розробила загальні норми та принципи формування політики щодо осіб з інвалідністю:

- забезпечення політичних, економічних, культурних і громадянських прав у суспільстві;
- заборона дискримінації;
- забезпечення права на життя там, де вони народилися;
- забезпечення рівного доступу та повного залучення до суспільного життя;
- створення умов для інтеграції у соціально-побутові і трудові відносини;
- наявність соціальної, інформаційної та промислової інфраструктури;
- забезпечення доступності послуг для людей з інвалідністю по всій країні, незалежно від місця проживання.

Основні міжнародні інструменти, що регулюють права осіб з інвалідністю і стали основою законодавчих та нормативних актів:

- Конвенція ООН про права людей з інвалідністю <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>;
- Загальна декларація прав людини, прийнята Організацією Об'єднаних Націй у 1948 році;
- два міжнародні пакти – Пакт про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, прийняті в грудні 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН. Разом із Загальною декларацією прав людини вони утворюють міжнародний документ, який називається Міжнародним законом про права людини;
- Декларація про права розумово відсталих осіб, проголошена Генеральною Асамблеєю ООН у 1971 році;
- Декларація про права інвалідів, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у грудні 1975 року. Декларація забороняє дискримінацію людей з інвалідністю, а також їхніх сімей;
- Конвенція про професійну реабілітацію та працевлаштування інвалідів, прийнята 1 червня 1983 року Генеральною конференцією Міжнародної організації праці (набула чинності 26 червня 1985 року);
- “Принципи захисту осіб з психічними захворюваннями та поліпшення психічного здоров'я”, прийняті Генеральною Асамблеєю в 1991 році. Хоча психічні захворювання не завжди є інвалідністю, Принципи мають певне значення в рамках ширшого обговорення прав осіб з психічними відхиленнями;
- Європейська соціальна хартія (1961, 1999) – договір Ради Європи, який гарантує фундаментальні соціальні та економічні права як аналог Європейської конвенції з прав людини, яка стосується громадянських і політичних прав. У Хартії йдеться про працевлаштування, житло, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист і добробут. Хартія наголошує на захисті вразливих осіб, зокрема літніх людей, дітей, людей з інвалідністю, мігрантів. Жоден інший правовий інструмент на загальноєвропейському рівні не може забезпечити такого широкого і повного захисту соціальних прав, як це передбачено Хартією, яка є своєрідною соціальною конституцією Європи.

**PL-BY-UA
2014-2020**

Що таке доступний туризм ?

Доступний туризм дає можливість усім людям, зокрема старшим та менш мобільним, насолоджуватися туристичним досвідом. Доступний туризм – це спроба зробити туристичні місця, продукцію і послуги доступними для всіх людей, незалежно від фізичних обмежень, інвалідності, віку.

Доступний туризм передбачає співпрацю між усіма зацікавленими сторонами: урядами, міжнародними установами, туристичними операторами і кінцевими користувачами, в тому числі особами з інвалідністю та їхніми організаціями.

Доступність є центральним елементом будь-якої політики відповідального сталого розвитку. Доступний туризм приносить користь не тільки людям з інвалідністю, а й суспільству. Доступний туризм розвиватиметься стабільно, якщо, незалежно від фізичних або пізнавальних потреб, усі й будь-коли матимуть можливість подорожувати, користуючись усіма можливими зручностями.

<https://www.ssa.gov/disabilityfacts/facts.htm>

Доступні маршрути у середньовічній частині Львова

Для полегшення мандрівок осіб з інвалідністю, а також для роботи екскурсоводів / волонтерів з особами з інвалідністю (туристами та місцевими мешканцями), пропонуємо спеціально опрацьовані туристичні маршрути, котрі станом на весну 2021 року частково адаптовані для осіб з інвалідністю по зору та для осіб, які пересуваються на кріслі колісному та маломобільних груп населення.

Ці маршрути по Львові опрацьовані на основі багатоденних детальних аудитів доступності історико-культурних об'єктів міста, що їх у вересні 2020 – березні 2021 року провели експерти проєкту.

Історичний екскурс

Археологи стверджують, що землі, на яких виріс Львів, були заселені ще 20 тисяч років тому. У IX столітті ці території увійшли у склад Київської Русі, однієї з наймогутніших європейських держав. Але згодом через часті напади монголо-татар держава розпалася на декілька князівств. Найвідомішим було Галицько-Волинське князівство, утворене в кінці XII ст. князем Романом Мстиславовичем. Після смерті князя Романа на трон вступив його син Данило, який для захисту своєї держави збудував кілька фортець, і одну назвав на честь свого сина Лева – Львовом. Перша письмова згадка про Львів, знайдена у Галицько-Волинському літописі, датується 1256 роком. У 1272 році Львів став столицею Галицько-Волинського князівства. У 1340 році був отруєний останній князь із галицької династії – Юрій II. Скориставшись цим, польський король Казимир III (Великий) здобув Львів і пограбував його, а в 1349 році приєднав до своєї держави. Після короткого періоду угорського пануван-

ня у 1387 у Львові остаточно встановлюється влада Польщі, у складі якої Львів перебував до 1772 року. У 1772 році після першого поділу Польщі між Росією, Пруссією і Австрією Львів увійшов до складу Австрійської (пізніше Австро-Угорської) імперії. Місто стало політичним і адміністративним центром провінції, яка офіційно називалася Королівство Галичини і Лодомерії (Володимирії). Після Першої світової війни розпалася Австро-Угорська імперія, утворились самостійні держави – Угорщина, Чехословаччина, Польща. Українці також розпочали боротьбу за незалежність. Українська еліта створила Українську Національну Раду, яка 1 листопада 1918 проголосила на території українських земель, що входили до складу Австро-Угорщини, Західноукраїнську Народну Республіку (ЗУНР). 22 січня 1919 року ЗУНР возз'єдналася з Українською Народною Республікою (УНР) в єдину незалежну державу (Акт Злуки). Уряд Польщі не хотів погодитися з таким станом справ. У листопаді

1918 року розпочалася польсько-українська війна, яку вже через рік виграла Польська держава. Львів удруге відійшов до складу Польщі – до 1939 року.

1 вересня 1939 року з нападу фашистської Німеччини на Польщу розпочалася Друга світова війна.

У жовтні 1939 року в будівлі Оперного театру відбулися Народні збори, які проголосили “Входження Західної України до складу Української Радянської Соціалістичної Республіки”.

30 червня 1941 року Львів окупували німецькі війська. Німецька окупація тривала до 27 липня 1944 року, коли до міста знову вступила Червона Армія.

До 1991 року Львів був обласним центром Радянської України, 1991 року став обласним центром незалежної Української держави.

З 1 січня 2021 року працює новостворена Львівська ОТГ. За чисельністю мешканців громад найбільшою є Львівська міська ОТГ, до складу якої, окрім звичних Винник, Брюхович і Рудна, увійшли 5 місцевих рад Жовківщини і по одній раді Яворівщини і Пустомитівщини. На 1 січня 2020 року чисельність мешканців Львівської ОТГ становить 783,1 тис. осіб або 31 % від усіх мешканців області.

Історична довідка про Підзамче

Міські околиці на північ від сучасного історичного центру Львова упродовж усієї історії вважалися “особливими”. Навіть сьогодні серед львів'ян побутує упередження щодо цієї ділянки, як занедбаної та соціально нестабільної.

Історія Підзамча цікава і контроверсійна. З XIV століття – це передмістя, розташоване за міськими мурами. З XIV століття й до приходу австрійської влади у 1772 році ця ділянка опинилася поза межами міста, й здебільшого була населена тими, хто з різних причин не міг проживати всередині міських мурів. Тільки у XIX столітті Підзамче стає частиною міста, де зосереджуються ремесла і початки індустрії. Від перших років XX століття це індустріальний район Львова з фабриками та дрібними промислами, котрий відділяє від середмістя залізниця – символ прогресу та умовна межа між центром і околицею.

У XX столітті це місце стало майданчиком цікавих подій реального та літературного життя міжвоєнного Львова.

Цей район був заселений здебільшого єврейською громадою; під час Другої світової війни – це місце ґетто і Голокосту.

Згодом – місце “нових львів'ян” – тих, хто оселився тут вже після війни. Післявоєнна історія – це життя індустріального району, який так і не був окреслений адміністративно, але набув багатьох символічних значень.

Особливості простору Підзамча можна розглядати через різноманіття щоденного життя, яке переплітало долі, думки, уявлення різних національних спільнот і соціальних груп, які зробили цей район неповторним та цікавим.

На початку XX століття у Краківському передмісті, частиною якого було Підзамче, вирувало жваве економічне життя. На Підзамчі впроваджували модерні капіталістичні практики. Рушійною силою процесів модернізації стала залізниця. Станція “Підзамче” була збудована у 1869 році після прокладення залізничної колії Львів – Броди. Насипний пагорб, на якому розташовувалось залізничне полотно, візуально відрізняв Підзамче від Середмістя.

Як і 150 років тому, тут їздять потяги; а ми вирушаємо вглиб Підзамча. Вулицею Богдана Хмельницького (колишня Жовківська) дійдемо до перетину з вулицею Бальоною

(сучасна Гайдамацька). Упродовж усієї історії Львова вулиця Богдана Хмельницького – одна з головних магістральних вулиць. Колиш вона існувала під назвою Волинський шлях, у XVIII столітті стала Жовківською, у 1936 році була перейменована на честь засновника Жовкви – Станіслава Жолкевського, а в грудні 1944 року перетворилася на вулицю Богдана Хмельницького.

Дві історії зустрічаються на Підзамчі: індустріалізація і затишок. Тут сформувалася легенда міста. Заводи стали невід'ємною частиною повсякденного життя мешканців ділянки (від тих, що продукують віск, свічки та лаки, до тих, що виробляють лікери, цукерки та консерви)...

Саме сакральна архітектура Львова є однією з найстаріших у місті та чи не найбільшою його окрасою. У Львові є понад сотня храмів, які будувалися як за незалежності України, так і за часів Галицько-Волинського князівства.

Ми познайомимо Вас з історіями дев'яти найдавніших, перші згад-

ки про які датуються XIII століттям. Львів від самого початку був містом християнським, тож храми і монастирі поставали упродовж всієї його історії. Численні перебудови змінювали вигляд храмів, але в кожному залишилася бодай частка далекого і таємничого середньовіччя.

До нашого часу збереглося кілька храмів, які пам'ятають часи князя Данила та його спадкоємців.

Отже, наш перший “доступний” туристичний маршрут по Львові розпочинається з офіційного паркінгу туристичних автобусів, що на вул. Винниченка, 32. Паркінг розташований напроти палацу римо-католицьких архієпископів (1844 рік, арх. Ян Зальцман). Сьогодні тут – Львівська архідієцезія Римо-Католицької Церкви в Україні. Папа Римський Іван Павло II відновив діяльність Львівської архідієцезії. Вона охопила Волинську, Івано-Франківську, Львівську, Рівненську, Тернопільську та Чернівецьку області, які історично відповідали довоєнним дієцезіям.

Туристи з інвалідністю у супроводі волонтерів чи опікунів мають можливість перейти через пішохідний перехід на другий бік вул. Кривоноса, 1. Якщо повернути праворуч вулицею Кривоноса вгору (~25 м), пішохідний перехід приведе туриста до середньовічного муру, за котрим зараз Львівський державний університет внутрішніх справ. Повернувши ліворуч і рухаючись вздовж муру ще ~50 м, турист потрапляє до церкви Блаженного Климентія Шептицького.

об'єкт 1

Церква Блаженного Климентія Шептицького

вул. Кривоноса, 1

Колишній костел св. Казимира споруджено в 1656–1664 рр. для ордену оо. реформаторів. Пізніше храм і монастир передали “шаріткам” – сестрам милосердя св. Вікентія а Пауло, котрі утримували притулок для сиріт. Трохи далі – колишня монастирська лікарня св. Вікентія а Пауло. За нею, в підвір'ї – маленький храм св. Франциска. Сьогодні в колишньому костелі св. Казимира діє храм Блаженного о. Климентія Шептицького. У храмі почергово експонують сакральні експонати дивом вцілілі старовинні ікони, хрести...

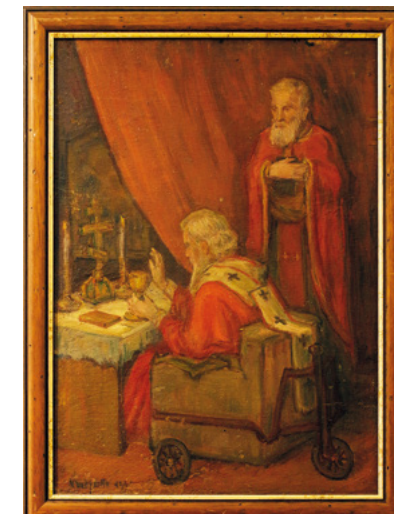
У приміщенні поруч, у колишньому монастирі XVII ст., діє унікальний Музей Митрополита Андрея Шептицького, відкритий 29 серпня 2020 р.

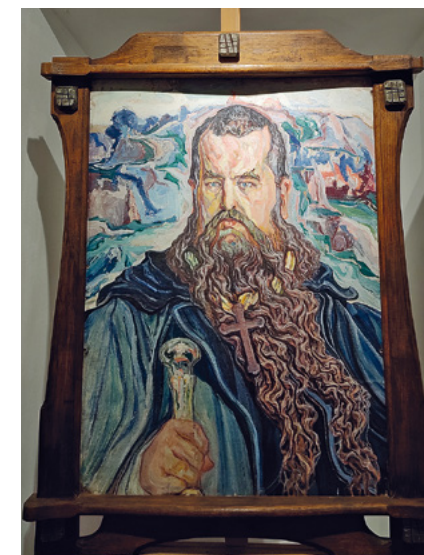
о. Севастіян, настоятель храму

У музеї можна оглянути особисті речі глави церкви, дізнатись про його життя, посвяту в монахи, духовне служіння. Музей унікальний тим, що в часи підпілля УГКЦ монахам і мирянам вдалося зберегти особисті речі Митрополита. Вхід у музей безкоштовний.

Експозиції музею розташовані на першому поверсі, всі приміщення музею є доступними на 95 % для пересування на кріслі колісному. Невдовзі у мурі з високими сходами, котрі все ще є перешкодою для осіб з інвалідністю, буде споруджено гідравлічну платформу і тимчасовий пандус перед входом до музею, і відвідувачі з інвалідністю зможуть потрапити до церкви-музею й оглянути унікальні експонати.

Брати Андрей та
Климентій Шептицькі.
Худ. М. Водзіцька, 1941 р.

Мойсей (Андрей Шептицький).
Худ. О. Новаківський, поч. XX ст.

Перед нами справжнє “туристичне” випробування. Щоб потрапити до Меморіалу Героїв Небесної Сотні, ми повинні пройти вулицею Кривоноса, повернути ліворуч від входу до Музею Андрея Шептицького (вздовж муру ~70 м). Не доходячи до Галицького ліцею є пішохідний перехід до сходів, що ведуть вниз до Меморіалу. Щоб спуститися до Меморіалу сходами в кріслі колісному, треба подолати близько 20 сходинок (у сходах є поруччя, але не дуже зручне). Ці сходи самотійно людина з інвалідністю однозначно не подолає, крім того, попереду ще три сходові марші. Отже, щоб дістатися Меморіалу Героїв Небесної Сотні, спробуємо альтернативний шлях – велодоріжку з вулиці Кривоноса перед палацом римо-католицьких архієпископів. Велодоріжка прямує досить стрімко (~45°) вгору і вниз, й особа з інвалідністю сама її не подолає, тільки з допомогою волонтера.

Меморіал Героїв Небесної Сотні вистелено рівним і не слизьким покриттям, придатним в будь-яку погоду для самотійного пересування в кріслі колісному. Можна виїхати на три різні платформи, оглянути весь меморіал і прекрасні панорамні види середньовічного Львова. Настійливо заохочуємо Вас подолати всі труднощі!

Доступного туалету немає. Автомобільного паркінгу для осіб з інвалідністю наразі немає.

У музеї є спеціально обладнаний туалет для осіб з інвалідністю. У подвір'ї музею водій з інвалідністю може запаркувати автомобіль. Ворота в це подвір'я ~45 м ліворуч від головного входу в храм з тротуару. При воротах невдовзі буде встановлено переговорний пристрій типу “домофон” для контакту з черговим, котрий допоможе заїхати особі з інвалідністю автомобілем у подвір'я монастиря. Невдовзі тут можна буде залишити автомобіль і, пересівши в крісло

колісне, заїхати в будівлю. Якщо в користувача широкий візок, то легко відчиняється друга ступка дверей. Далі – жодних перешкод: ми потрапляємо одразу в приміщення Музею Митрополита Андрея Шептицького. З приміщень музею можна потрапити в церкву Блаженного Климентія Шептицького.

Після відвідин церкви і музею нашим наступним пунктом на маршруті буде Меморіал Героїв Небесної Сотні.

об'єкт **2**

Меморіал Героїв Небесної Сотні

 вул. Кривоноса – Замкова

Справа від церкви Блаженного Климентія Шептицького височіє Меморіал Героїв Небесної Сотні.

17 квітня 2018 року у сквері “На Валах” заклали пам’ятну капсулу, яка започаткувала будівництво Меморіалу.

23 серпня 2019 р., у День Державного Прапора України, у Львові на вул. Кривоноса – Замковій відкрили першу частину унікального для всієї України Меморіалу пам’яті Героїв Небесної Сотні. Цього дня тут вперше замайорів синьо-жовтий стяг. На урочисту подію до Львова приїхали близько 40 родин Героїв Небесної Сотні зі всієї України, учасники Революції Гідності, волонтери Майдану, військові, учасники АТО / ООС, духовенство, представники влади, депутати й гості міста.

Концепція Меморіалу – створення мінімалістичного простору, який передає дух сучасності та увічніює пам’ять Героїв Небесної Сотні, котрі віддали своє життя під час Революції Гідності. Меморіал складається з двох частин: площі зі стелою на верхній терасі та в перспективі пішохідного моста між пагорбами вздовж вул. Кривоноса. Він виводитиме на терасу з боку вул. Замкової, де облаштовано площу і стелу (висота 40 м, символізує стрілу і барикаду, яка була на Майдані). Основний матеріал проєкту – кортен, який з часом змінює свою фактуру і має особливу символічність боротьби та палаючого вогню. Меморіал наповнено злаковими рослинами, які

нагадуватимуть колоски пшениці, що є символом українського народу. Сьогодні побудована меморіальна стела, яку покрито кортенем. Побудовано три оглядові майданчики, встановлено таблички з портретами 107 Героїв Небесної Сотні, гравірованими на нержавіючій сталі. На портретах вказано ім’я, дату народження і смерті, гасло кожного Героя. На портреті спеціальний отвір, де можна поставити квітку. Кожен портрет погоджений з родинами загиблих Героїв.

Після відвідин Меморіалу Героїв Небесної Сотні нашим наступним пунктом на маршруті буде монастир сестер студиток.

З тильної сторони Меморіалу Героїв Небесної Сотні велосипедна доріжка (яка є фрагментом центрального велокіля навколо історичного ядра Львова) пролягає далі вздовж середньовічного муру. Цією доріжкою особа з порушеннями зору може (разом з волонтером) за 3 хв дістатися прекрасно відновленою вулицею Пішою до площі Вічевої, 2, до середньовічного монастирського комплексу бенедиктинок. Це наша наступна атракція на маршруті, запрошуємо далі, тільки не здаватися!

Увага: вулиця Піша має стрімкий нахил і заощена горбатим каменем, бетонними сходами, тому небезпечна для пересування. Не рекомендуємо людям на кріслі колісному пробувати подолати цей шлях, навіть із супроводом...

об'єкт **3**

Свято-покровський жіночий монастир Студійського уставу

 площа Вічева, 2

Колишній монастирський комплекс сестер бенедиктинок – перлина львівської архітектури, створена одним з найкращих середньовічних львівських зодчих, Павлом Римлянином. І хоча цей архітектурний шедевр розташований в п'яти хвилинах ходи від площі Ринок, він залишився осторонь основних туристичних маршрутів по місті, а тому відомий менше за інші пам'ятки. Зараз в колишній обителі бенедиктинок, де монахині моляться уже понад 400 років, функціонує Святопокровський жіночий монастир Студійського уставу та навчаються діти в Школі святої Софії. У церковному приміщенні є безкоштовна виставка унікальних писанок і церковна крамниця.

Альтернативна дорога до Святопокровського монастиря провадить вздовж Меморіалу Героїв Небесної Сотні і біжить вниз вулицею Кривоноса поруч з Управлінням пожежної охорони. Тут маємо (справа і зліва) широкі гарно вимощені тротуари, перехід з пониженням до площі Данила Галицького, встановлені огороження / металеві турнікети, і людина з інвалідністю може пересуватися самостійно і безперешкодно. **(Настійливо рекомендуємо через крутизну вулиці Кривоноса (~45°) мандрувати в супроводі волонтера).** Повертаємо праворуч на вул. Насипну (до Бенедиктинського монастиря залишилося ~70 м); на цій дистанції звичайно трапляються надщерблена бруківка і перепони від водогінних труб, які прокладені впоперек тротуару. До самого входу в монастир веде гарний тротуар, є пішохідний перехід з пониженням і тактильною плиткою. Отже, ми опиняємося на подвір'ї перед церквою, і особа з інвалідністю на кріслі колісному може проїхати далі лише з допомогою волонтера, оскільки тут широкі щілини між тротуарними плитами і значною перешкодою є 6 сходинок без поруччя, щоб вийти на терасу перед церквою та входом до школи св. Софії. Ліворуч є ненормативний через стрімкий нахил і ширину пандус, особі з інвалідністю ним буде незручно пересуватися, оскільки кут пандуса є значним і металопластика декоративного парканця також є перешкодою. Металевий кований парканчик, що відділяє терасу перед входом в церкву, також містить загрозу через шпильчасті елементи.

Монастир сестер бенедиктинок у Львові був заснований у 1593 році. Його створив для своїх трьох дочок, які вирішили стати черницями, шляхтич Станіслав Сапоровський. Ренесансний костел Всіх Святих будували у 1597–1616 рр. за проєктом Павла Римлянина. Костел зазнав змін після пожеж 1623 і 1748 р. До однонавового мурованого костелу з шестигранною апсидою та сигнатуркою на даху прилягає з південного сходу прямокутна в плані вежа. Костел і вежа укріплені ескарпами й оздоблені білокам'яними різьбленими порталами та аттиком у стилі маньєризму. Колись аттик прикрашала фігура Богородиці, яку зараз планують відновити. У ніші південної стіни вежі встановлена скульптура Ангела Хоронителя. З південного сходу до храму прилягає ренесансна будівля монастиря з арками лоджій, білокам'яними порталами та скульптурами, з оригінальною конструкцією хрещатих склепінь, які підтримуються одним стовпом. У 1608–1610 рр. монастир оточили високим муром, який частково зберігся донині разом із в'їзною брамою. З зовнішнього боку над порталом брами збереглась ікона Вознесіння Пресвятої Богородиці. З внутрішнього боку – дуже знищений образ Архангела Михаїла. До брами прилягає двоповерховий будиночок капелана. На подвір'ї монастиря збереглося кілька

житлових і господарських будинків XIX ст.

Розташований поза міськими фортифікаціями монастир був самостійним оборонним комплексом. Давніше господарські й житлові будівлі монастиря та його сади й городи займали велику оточену мурами територію й виходили до нинішніх вулиць Ужгородської та Замкової, яка раніше називалась Кляшторною.

Для перепочинку і подальшої мандрівки подвір'я монастиря в будь-яку пору року є напрочуд гарним, затишним і мальовничим. На жаль, доступного туалету немає. Паркомісця для водія з інвалідністю немає. Однак водії і пасажери з інвалідністю, котрі користуються кріслами колісними та порушеннями зору, можуть на короткий час залишити авто перед воротами.

Після відвідин монастиря сестер студіоток нашим наступним пунктом на маршруті буде церква Божої Матері Неустанної Помочі (колишній костел Марії Сніжної).

Виходимо зі Святопокровського монастиря і рухаємося до колишнього костелу Марії Сніжної. Тротуаром по вулиці Вічевій можна комфортно проїхати в кріслі колісному 15 м. Маємо гарне пониження в тротуарі, безпечно переходимо дорогу і потрапляємо на вулицю Марії Сніжної. Вулиця заощена бруківкою, особі з інвалідністю без сторонньої допомоги її подолати складно, оскільки тротуар з вибоїнами і звужується перед самим костелом. Площа перед церквою простора, викладена плиткою, тут є лавочки і можна трохи відпочити серед зелені, оглядаючи з пагорба прилеглі вулиці Львова та історичну забудову XIX ст. Особі в кріслі колісному потрапити до святині складно, оскільки є три східці і високий поріг. Потрібна допомога волонтера, щоб оглянути інтер'єр церкви. Доступного туалету поблизу немає. Паркомісця для водія з інвалідністю немає.

об'єкт 4

Церква Божої Неустанної Помочі

вул. Марії Сніжної, 2

Колишній костел Марії Сніжної належить до найдавніших християнських храмів Львова, був заснований за доби пізнього середньовіччя німецькими колоністами. Основні будівельні періоди – XIII ст. (спорудження дерев'яного храму); бл. 1350 р. (мурований костел); XVII ст. (відбудови); XVIII ст. (опорядження інтер'єру); 1888–1892 (реконструкція, архітектор Юліан Захарієвич – впровадження форм неороманського стилю). Храм стоїть на пагорбі на розі вул. Гонти та пл. Ярослава Осмомисла. Мурований з каменю. Внутрішнє опорядження містить елементи барокової дерев'яної різьби XVIII ст. та розписи кінця XIX ст. (художник Е. Лепший). Храм у своєму сучасному стані є зразком перебудови середньовічної споруди, здійсненої наприкінці XIX ст. в традиціях архітектури історичних стилів. Після відвідин церкви Божої Матері Неустанної Помочі нашим наступним пунктом на маршруті буде церква Івана Хрестителя.

вул. Мосяжна

Турист з інвалідністю на кріслі колісному спуститися до площі Ярослава Осмомисла не зможе, тут дуже круті сходи. Отже, повертаємося на вул. Марії Сніжної і рухаємося далі по площі Звенигородській. Тут тротуарне замощення досить погане і пересуватися самотужки особі з інвалідністю буде важко, з'їзду з тротуарів та пандусів немає, без сторонньої допомоги не перейти. 15 м праворуч на вул. Мосяжній є скверик, але він наразі недоступний для людини з інвалідністю, оскільки з бруківки немає виїзду на тротуар і є високий поребрик. Продовжуємо рух вул. Рибною, де на розі є пониження в тротуарі. Виходимо на вул. Лева, 2. Праворуч на тротуарі є з'їзд / пониження для візка, перетинаємо вулицю (з другої сторони тротуару пониження немає), рухаємося вниз по тротуару 10 м і виходимо на пл. Старий Ринок.

Ремарка: догори вулицею Лева можна невдовзі буде перейти до мальовничої велодоріжки, яка веде парком з тильної сторони Галицького ліцею, і ця дорога виходитиме на Меморіал Героїв Небесної Сотні (але особі з інвалідністю

в кріслі колісному знадобиться допомога волонтера: самостійно пересуватися складно і небезпечно через гострий кут / природний пагорб).

Щоб потрапити до церкви Івана Хрестителя, продовжуємо рух з кута вул. Лева, вздовж тротуару по пл. Старий Ринок (тротуар нещодавно перемощений, але оскільки підйом стрімкий, без допомоги волонтера не обійтись). У тротуарі є з'їзд / пониження, і ми опиняємося перед церквою Івана Хрестителя. Через високі з'їзди з тротуарів, відсутність понижень, рух машин і вибоїни на дорозі самостійно перетнути вул. Ужгородську до головного входу костелу буде дуже важко.

Площа Старий Ринок і прилеглі вулички створюють гарну романтичну ауру. Вулиці Підгірна і Смерекова, які ведуть до Високого Замку, недавно перемощені.

Прикро, але через високі сходи і відсутність доступного бокового в'їзду особі в кріслі колісному потрапити до храму Івана Хрестителя неможливо. Доступного туалету немає. Паркомісця для водія з інвалідністю немає.

вул. Рибна

пл. Старий Ринок

вулиці Смерекова / Підгірна

об'єкт **5**

Церква святого Івана Хрестителя

площа Старий Ринок, 3

Це – відреставрована до первісного вигляду кам'яна церква. Подвір'я довкола храму оточене огорожею з триарковою дзвіницею. Тепер тут – музей стародавніх пам'яток Львова. Храм відомий з часів княжого Львова, з середини XIII ст., і вважається одним із найперших у Львові, разом із церквою святого Миколая. Досі ведеться дискусія щодо року заснування святині, деякі дослідники пов'язують його появу ще з дерев'яним храмом 1234 року. За більш традиційними версіями, костел постав у 1260 або 1270 році як дарунок князя Лева Даниловича молодій дружині Констанції. Домініканці, яких до Львова запросила Констанція, начебто збиралися побудувати костел на місці колишньої дерев'яної церкви монахів василіян.

Княжна ж надала їм свій двір і церковцю св. Івана Хрестителя, що розмішувалися чи то на Старому Ринку, чи на площі Музейній.

До другої половини XIX століття на арці, що з'єднує наву з пресбітерієм, існувала табличка, на якій було зазначено, що храм збудовано 1270 року. Під час реставрації 1855 року було встановлено пам'ятну таблицю з цією датою. Найдавніша документальна згадка про споруду відноситься лише до 1371 року. Археологічні дослідження датують її першою половиною XIII століття.

У XVI столітті відбулася перша значна перебудова – з північного боку прибудували ризницю. У 1887 році відбулась радикальна перебудова костелу за участі архітекторів Юліана Захарієвича і Тадеуша Мюнніха. Храм набув вигляду каплиці у псевдороманській стилістиці. Лише вівтарний бік костелу зберіг середньовічний вигляд.

Туристи з інвалідністю в кріслах колісних (у супроводі волонтерів чи опікунів) мають можливість перейти через пішохідний перехід на праву сторону пл. Старий Ринок. Рухаємося вниз (25 м) і повертаємо праворуч на вул. Пильникарську. Ліва сторона вулиці майже гладка, часом зустрічаються незначні вибоїни, на тротуарі машини не паркуються, так що можна пересуватися. Тут є добрі пониження з тротуарів для переїзду через дорогу. На вул. Пильникарській понижень у тротуарах немає, але тротуар гладко вимощений і достатньо широкий (увага: трапляються вибоїни). Однак в кінці тротуару, щоби перейти до муру церкви св. Миколая, потрібні пониження на тротуарах і варто бути максимально уважним, бо їздять машини (трохи нижче, ~25 м, є пішохідний перехід до церкви св. Миколая).

Вздовж муру церкви св. Миколая тротуар добрий і гладкий, але потрібна допомога волонтера, бо спуск досить крутий (~35°).

Подвір'я перед церквою добре вимощене. Однак для осіб з інвалідністю по зору перепади в плитці і бруківці будуть незручними. Щоб особі з інвалідністю на кріслі колісному потрапити в церкву св. Миколая, потрібно подолати лише одну сходинку. Доступного туалету немає. Паркомісця для водія з інвалідністю немає.

об'єкт 6

Церква святого Миколая

вул. Хмельницького, 28

Чинний храм Православної церкви України традиційно вважають найдавнішим храмом Львова. Припускають, що його міг заснувати король Данило Галицький. За іншою версією, фундаторами церкви були давні львівські купці.

Археологічні розкопки, проведені у 1978 р., засвідчили заснування храму у XIII ст. Точна дата невідома, найдавнішою називають 1264 рік. Довгий час то був надвірний храм галицько-волинських князів та їхня родина-на усипальниця. Сліди укріплень того часу не збереглися, але з літопису відомо, що у дворі біля церкви була князівська скарбниця. Звідти у 1340-х роках нападники взяли списи та мечі проти захисників Галицького князівства, зруйнували замок і вкрали дві золоті корони, прикрашений діамантами престол, коштовні хрести, князівський плащ та інші цінності.

У часи відродження православної церкви храм святого Миколая був осередком віри та просвіти. Зазнав регулярної шкоди від набігів татар. Збудований храм з білого тесаного каменю, археологи вбачають у фундаментах одну з найдавніших

будівель поселення, споруджену за зразком візантійського зодчества. Церква не зберегла свого первозданного вигляду, від первісної будівлі залишилися тільки фрагменти стін. Її змінили ґрунтовні перебудови після пожеж 1623 та 1800 років. У другій половині XVII ст. церкву перебудували, роботи закінчили у 1701 році, про що свідчить надпис на арці головної нави. У 1776 році прибудували захристіє.

Після добудов і перебудов церква зберегла головні риси старовинної архітектури – план грецького рівнораменного хреста і центральний купол. Цим вона нагадує православні храми у південних країнах, поєднуючи в собі традиції балканської та вірменської архітектури. Класичний візантійсько-руський хрестово-купольний план і романська будівельна техніка витворюють самобутній стиль, характерний для зодчества давньої Галичини. У церкві зберігаються мощі святого Миколая Чудотворця, котрі подарував церкві антіохійський патріарх Йоаким V, требник Петра Могили 1719 року, хоругва 1760 року, на одному боці якої зображення святого Миколая, на другому – Ісуса Христа.

Після відвідин церкви святого Миколая нашим наступним пунктом на маршруті буде монастир святого Онуфрія.

Виходимо з воріт церкви св. Миколая, повертаємо праворуч на вул. Б. Хмельницького. Приблизно через 90 м потрапимо до монастиря святого Онуфрія. Тут на туриста з інвалідністю – чи на кріслі колісному, чи з вадами зору – чекають великі перешкоди: вибоїни в тротуарі, не накриті водостічні ринви впоперек тротуару. Значну перешкоду для осіб з інвалідністю по зору становлять бетонні обмежувачі для автотранспорту – півкулі на тротуарі і широкі отвори дощоприймачів і водостоків.

Вхід до духовного комплексу через бокові в'їзні ворота (це для мандрівника з інвалідністю єдина можливість потрапити на територію монастиря). Для тих, кому не важко підійматися по сходах, 50 м нижче від воріт є вхід на територію монастиря через будівлю дзвіниці. Але для цього потрібно подолати близько 30 сходинок. Територія монастирського подвір'я дуже приваблива: елементи фахверкової архітектури, гарне озеленення, панорамні види, церковна крамниця. Доступного туалету на території монастиря немає. Спеціально відведеного паркомісця для водія з інвалідністю немає, однак є можливість запаркувати авто на подвір'ї монастиря.

Прикро, але особі з інвалідністю в кріслі колісному потрапити до самої церкви святого Онуфрія неможливо, оскільки треба подолати близько 15 крутих східців. Окрему небезпеку для осіб з інвалідністю становлять широкі отвори в дощоприймачах на бруківці.

об'єкт **7**

Монастир святого Онуфрія

вул. Замарстинівська, 36

Монастир розташований неподалік храму святого Миколая на теперішній вулиці Богдана Хмельницького під Високим Замком. Фахівці припускають, що фундатором монастиря був князь Лев і звели його у другій половині XIII століття, хоча документальні згадки датовані XV століттям. Збереглося мало відомостей про його ранній, зокрема, княжий період до завоювання Львова Казимиром III.

За легендою, в монастирі зберігався образ Матері Божої, намальований євангелістом Лукою на кипарисовій дошці. Імператор Костянтин переніс ікону до своєї столиці, а з Константинополя ікона разом з візантійською царівною Анною потрапила до Києва.

Через 300 років образ дістався князеві Леву, який передав його до монастиря василіян. Звідси ікона потрапила до Белза, а потім до польської Ченстохови, де прославилася дивами. Нині давній княжий образ Матері Божої Ченстоховської цінують як найбільшу святиню Польщі. Монастирська церква спочатку була дерев'яною і розташовувалася ближче до Замкової гори. Близько 1550 року на кошти князя Костянтина Острозького завершене будівництво двох нових мурованих церков на нинішньому їх місці: церкви св. Онуфрія і св. Трійці прилягали одна до одної, але діяли окремо.

Розквіт монастиря припав на XVI століття – Успенське братство купило для монастиря землю і його територія збільшилася у кілька разів. Потім князь Острозький дав гроші на розбудову обителі, завдяки чому з'являються мурована церква та дзвіниця. Через набіги татар монастир оточують міцними мурами.

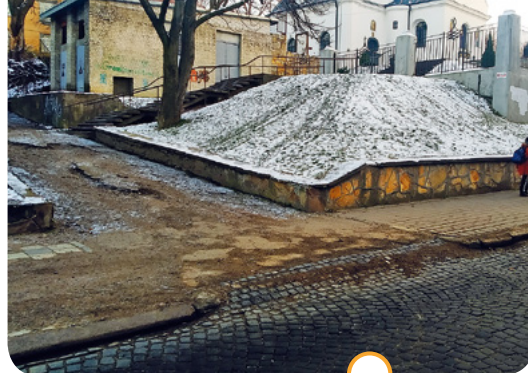
Монастир святого Онуфрія разом із сусіднім вірменським монастирем був єдиною оборонною ланкою тогочасного Львова. У другій половині XVI ст. в монастирі оселився друкар Іван Федорович. У 1573 році він заснував у монастирі друкарню, з якої вийшли львівський “Апостол” та “Буквар”. За даними деяких істориків, у 1583 році Федоровича поховали на території монастиря.

1589 року Константинопольський патріарх Єремія II звільнив монастир від підпорядкування Унівському монастиреві. Відтоді він перебував під протекторатом Львівської Ставропігії.

Монастир постраждав від великої пожежі Краківського передмістя 1623 року, потім 1655 та під час турецької облоги 1672 року. Комплекс відбудували і наново освятили. 1767 року монастир став василіянським. У XIX столітті монастир знову перебудували, і такий вигляд він має до наших днів. Навіть радянська влада не змогла знищити монастир, хоча й влаштувала там гуртожиток. У 1977 році на території монастиря заснували музей Івана Федорова. Отцям василіянам обитель повернули 1989 року.

Після відвідин монастиря святого Онуфрія нашим наступним пунктом на маршруті буде церква святої Параскеви П'ятниці.

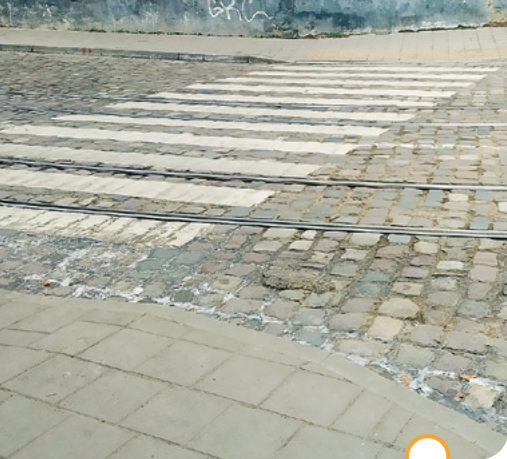
Далі на нашому маршруті через Підзамче варто ще відвідати два цікаві історико-архітектурні об'єкти: церкву святої Параскеви П'ятниці і костел святого Мартіна. Йдемо далі вул. Б. Хмельницького ~100 м. Перед нами невдовзі буде залізнична колія і підземний перехід. Щоб потрапити до церкви святої Параскеви П'ятниці, нам залишиться подолати 200 м. Але перед нами наступне складне випробування: підземний перехід із крутими сходами, на котрих лежать металеві швелери. Самостійно їх подолати людині з інвалідністю неможливо, як і ризиковано це робити за допомогою сторонньої особи (волонтера). Втім, вхід до підземного переходу і вихід із нього небезпечні взагалі: тротуар на вул. Долинського потребує негайного ремонту (ділянка завдовжки ~30 м до перетину з вул. Б. Хмельницького). Цю ділянку з підземним переходом ми настійливо рекомендуємо обійти.

Отже, йдучи правою стороною вул. Хмельницького, приблизно за 20 м до підземного переходу, повертаємо ліворуч на вул. Татарську.

Вулицю Татарською нам доведеться подолати ~100 м тротуаром паралельно до колії вниз. Йдемо лівою стороною тротуару, крісло колісне тут добре проїде, але туристу з інвалідністю краще підстрахуватися волонтером. На праву сторону тротуару не переходимо, бо його практично немає, і тут небезпечно. А ліва сторона тротуару добре замощена і по ній можна рухатись. Трохи похилий кут вулиці, але не дуже крутий. Внизу вулиці повертаємо праворуч, попід міст, а відтак знову ~100 м рухаємося вгору вулицею Долинського. Відразу попереджаємо, що треба скористатися допомогою волонтера, оскільки вулиця стрімко піднімається вгору, а в плитці зустрічаються вибоїни і є перешкоди від дощових ринв (від нижнього кута і догори близько 70 м).

Добрий тротуар починається тільки від Долинського, 4, тут вже замощення рівне. Відчутно, що це юрисдикція готелю, тут можна пересуватися в кріслі колісному та особам з порушеннями зору, немає ніяких огорожень (до речі, готель має пандус при вході). Перешкод не буде ~25 м, а далі знову тротуар з вибоїнами. До церкви св. Параскеви П'ятниці ми будемо рухатися лівою стороною тротуару. Тротуар ~50 м у поганому стані: вибоїни, нерівна плитка, бруд.

Нерівності тротуару будуть до будинку 42 на вул. Б. Хмельницького (як з правої, так і з лівої сторони). Далі близько 20 м буде прекрасне покриття, пониження при переходах.

Вулицю Б. Хмельницького кілька років тому капітально ремонтували, тротуари і пониження перед пішохідними переходами є ідеальними для мандрівників з інвалідністю і в кріслах колісних, і з порушенням зору. Потрапити на подвір'я і в інтер'єри церкви святої Параскеви П'ятниці можна без проблем. Доступного туалету немає. Паркомісця для водія з інвалідністю наразі немає.

об'єкт 8

Церква святої Параскеви П'ятниці

вул. Б. Хмельницького, 77

Чинний храм Православної церкви України у старому районі Підзамча, неподалік від першої львівської торгової площі (нині площа Старий Ринок), на так званому Волинському шляху. Все це вказує на появу церкви ще в княжі часи. За даними археологічних обстежень 1978 року, її звели в період від кінця XIII до першої половини XIV століття.

Грецькою мовою ім'я Параскева означає назву дня тижня – “п'ятниця”, на честь якого і була названа свята великомучениця Параскева. Тому в назві церкви присутні тотожні між собою слова “Параскева” та “П'ятниця”.

Початково збудована з ламаного каменю, однонавова. На мурах церкви є залишки бійниць. Склепіння цегляні, ймовірно, з часів пізніших перебудов. Закінчена гранчатою апсидою, вдвічі нижчою за наву.

Є дві бічні пізніші прибудови. Середню частину церкви покриває стрімкий двоспадовий дах із заднім фронтоном, над притвором чотирибічна висока вежа, колись розмальована назовні, з аттиком зі сліпою аркадою.

Церкву суттєво перебудували після пожежі 1623 року. Тоді ж збудували і вежу над притвором, яка початково

мала оборонне призначення. На стіні помістили пам'ятну таблицю, що сповіщає про завершення відбудови 15 серпня 1644 року.

Кілька разів пошкоджена, церква реставрувалася у 1870, 1886 і 1908 роках, поєднує елементи готики і пізнього ренесансу. У 1908 році під час перебудови за проєктом Міхала Лужецького замість шатрового завершення церква отримала струнку баню з ліхтарем і наріжними вежечками. Під час цієї перебудови на вежі планували встановити годинник, однак цього так і не зробили.

Найбільша цінність церкви – п'ятирядний ренесансний іконостас, витвір львівських малярів і різьбярів середини XVI або першої половини XVII століття, до якого пізніше додали шостий ряд.

Усього в іконостасі 70 ікон. Найпишніша частина іконостасу – портал з гарним архівольтом – іконою Христа-архієрея, обабіч – ряд апостолів на позолочених із витисненим орнаментом дошках. Іконостас церкви святої Параскеви П'ятниці є одним з найцінніших іконостасів України.

Після відвідин церкви святої Параскеви П'ятниці нашим наступним пунктом на маршруті буде костел святого Мартина.

Виходимо з церкви святої Параскеви П'ятниці, повертаємо ліворуч і йдемо близько 50 м дуже добрим тротуаром по вул. Б. Хмельницького до перехрестя з вул. Жовківською. Повертаємо ліворуч і далі йдемо по вул. Жовківській. Особі з інвалідністю та маломобільним групам населення краще перейти на праву сторону вулиці, оскільки вона наново замощена і пресуватися нею комфортно (подекуди зустрічаються вибоїни). До колишнього костелу святого Мартина нам залишилося пройти близько 100 м. На подвір'ї перед костелом є паркомісця для водія з інвалідністю, в окремій будівлі є доступні туалети (ч/ж).

об'єкт 9

Перша львівська церква християн віри євангельської “Віфанія”

вул. Жовківська, 8

Мандруючи Підзамчем, неодмінно загляньте на вулицю Жовківську, 8. Саме там, куди не ступає нога туристів, розташований бароковий **костел святого Мартина**.

У XVII столітті за гроші польського шляхтича Олександра Зборовського на тодішній вулиці Коритній збудували дерев'яний костел святого Мартина для католицького чернечого ордену кармелітів черевчиків. При храмі, згідно з останньою волею фундатора, діяв шпиталь для інвалідів воєн. Згодом територія, що належала костелу та шпиталю, стала називатись Зборівщиною. Завершення будівництва й освячення костелу відбулося у 1658 році, але 1700 року храм знищила пожежа.

У 1736–1753 роках за сприяння Яна Рибчинського та за проектом Бернарда Меретина на місці дерев'яного звели кам'яний костел із двоповерховими келіями та дзвіницею. Оздоблювали храм відомі митці: Йоганн Георг Пінзель, Мартин Стронський і Йосиф Маєр. Інтер'єрні розписи, на жаль, до нашого часу не збереглися.

Після 1945 року костел святого Мартина був зачинений. У 1950-х роках його передали військовій частині під склад. У 1980-х роках храм перейшов до Церкви християн віри євангельської. У 1988 році громада євангельських християн передала Львівському музеєві історії релігії старовинний орган із костелу. Від 2009 року у костелі святого Мартина діє дім молитви Першої львівської церкви християн віри євангельської “Віфанія”.

На цьому наша екскурсія завершується. Ми радимо туристам з інвалідністю (котрі користуються кріслами колісними чи мають порушення зору) та маломобільних груп населення скористатися пристосованим автотранспортом і комфортно повернутися додому. Дякуємо Вам за спільну мандрівку!

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ Андрея Шептицького

Ми мало знаємо про Митрополита Андрея Шептицького. Його постать залишається загадкою донині.

Його життя і творчість, служіння Богу і людям є такими цікавими, натхненними і багатограними, що не одному ще поколінню доведеться досліджувати унікальність тих скарбів Божих, які дав нам Господь у вигляді Митрополита Андрея Шептицького – **Мойсея українського народу.**

Андрей Шептицький – один з найбільших фундаторів і творців української держави, рівних йому немає в історії України.

Слова, які сказав Андрей Шептицький наприкінці життя при зустрічі зі своїми колегами і громадськими діячами: **“Я так багато хотів зробити у своєму житті, а і з цього, що я бажав, я нічого не зробив...”**.

Це людина, яка залишила нам скарб у вигляді духовних праць, практичних християнських послань, музеїв, лічниць, навчальних закладів, нових єпископатів, митрополій у всьому світі. Людина, яка захищала і розвивала нашу націю у всіх куточках світу...

Польський граф Роман Марія Олександр Шептицький, який став українським священнослужителем, початкову освіту здобував дома, як і всі нащадки аристократичних родів, а згодом вчився в гімназіях у Львові та Кракові. Мав декілька наукових ступенів: доктор права, доктор теології, доктор філософії. Як Глава Української Церкви, він першим з ієрархів почав використовувати в спілкуванні з вірними народну мову, правити Богослужіння українською. Митрополит був депутатом до Віденського парламенту, мультимільярдером, який всі свої статки вклав у розбудову духовної, незалежної та

багатої Української держави. Воїн духу, який досконало володів українською, англійською, французькою, італійською, німецькою, польською, старовірською, латинською та грецькою мовами. Захисник української церкви та духовенства, який рятував життя євреїв, ризикуючи власним життям та свободою, життям і свободою своїх близьких та однодумців. Праведник Світу, який

із християнським смиренням приймав усяку владу, маючи надзвичайну сміливість та вміння протистояти найпотужнішим та найстрашнішим у цьому світі системам – тоталітаризму, нацизму та безбожному більшовизму, – все це про одну людину, могутнього воїна християнського духу і слова, який своїм життям цілковито заперечив саму суть приказки “один у полі не воїн”...

Митрополит Андрей Шептицький як особа з інвалідністю

Хронічну хворобу Роман Марія Олександр Шептицький набув ще в юному віці – в часі служби у привілейованому австрійському полку уланів у Кракові, де, за пів року служби, захворів важкою формою скарлатини, яка ускладнилася прогресуючим захворюванням лімфатичної системи із запаленням суглобів; хвороба почала різко прогресувати.

Митрополит Андрей страждав від сильних затяжних нападів болю, а

ще йому поступово відмовляли руки. До того ж ослаблений грипом імунітет вдарив ускладненням на серце... Проте потрібно розуміти – хто такий Митрополит Шептицький, якому навіть в часі важкої недуги, коли не мав сили сісти на ліжку, було до снаги продовжувати управління Львівською Архієпархією УГКЦ...

Підписував усі документи, проводив необхідні зустрічі, а коли руками не міг володіти, то найважливіші документи і листи підписував, беручи

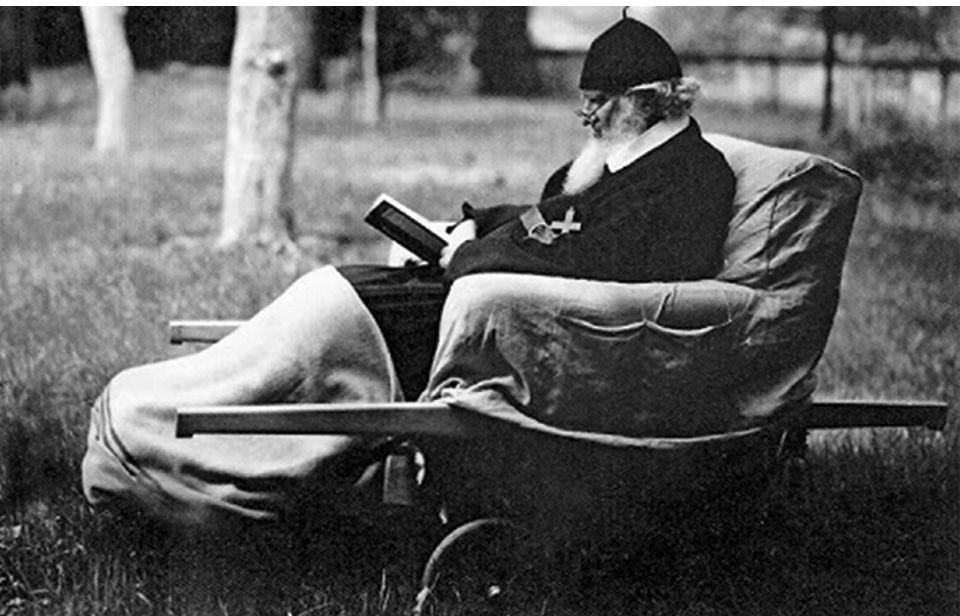
ручку-перо в уста: нахилений над документом, вимальовував свій підпис...

Митрополит Андрей провів в інвалідному кріслі останні 15 років свого життя. Він потребував чужої допомоги для звичайнісіньких життєвих потреб, однак зносив усе з ангельським терпінням і був оточений відданими людьми, яких йому ніколи не бракувало.

Улюбленою стравою Митрополита Андрея була відварена картопля з підсмаженою цибулькою і горня квасного молока. Митрополит був дуже скромний у побуті й харчуванні. Ніколи не скаржився, коли не так щось подали... І дуже цінував чужу працю.

Через прогресуючий ревматизм ніг Митрополит 1934 року отримав окремий дозвіл від Апостольської столиці правити літургії сидячи. Митрополит не міг підійматися. А час від часу йому паралізувало то праву руку, то ліву. Інколи він не міг писати, тому багато послань надиктовував.

Якби ми не знали про його хворобу, то могли б подумати, що він був абсолютно здоровою людиною, бо ніколи не нарікав. Одного разу Митрополита Андрея запитали, як він почувається, коли минають приступи болю. Митрополит відповів: “У вас колись боліли зуби? Ось це в мене постійний стан, коли минають приступи болю...”

Пастирське послання Митрополита Андрея “До недужих”

“1934 рік 1 березня. Не маючи змоги встати на ноги і прикований до крісла та в неспроможі Вас відвідати, пересилаю Вам отсим письмом найщиріший мій привіт – Архієрейське благословення – і декілька слів потіхи.

Наука Євангелія, що містить у собі правди, Богом об’явлені, має для недужих такі обильні й великі потіхи, що, хто тільки перейметься цією наукою, оту потіху знайде... Бог допускає до нас терпіння, недуги, тілесну неміч, тяжкі не раз болі, прикрі хірургічні операції з любові до нас і для нашого добра... Бо нам терпіння, недуг потрібно, але й треба: без них могло б наше життя відступити від Божого закону і ми могли би пропасти навіки. Щоби нас з тої небезпеки рятувати, щоб наставити нас на добру дорогу, дає нам Господь Бог тілесні і душевні терпіння... Недуга тіла вертає здоров’я душі...

Ваші, дорогі Христові страждальці, терпіння, Ваші недуги й болі та безсонні ночі, якщо тільки Ви по-християнськи зносите, можуть на якійсь таємничій вазі Божого милосердя стягати Божу ласку і на інших наших братів... Ви своїм терпінням, по-християнській знесенням, можете заслужити людям-грішникам Божу благодать. Ви до того покликані, Ви Євангелієм до того запрошені, щоби своїми терпіннями разом із розп’ятим Ісусом Христом спасати людей”.

Андрей Шептицький і політика

Він не боявся нікого і нічого, для нього найціннішим було – людина, її життя, її майбутнє.

Він був парламентарем Австро-Угорського Сейму. Не боявся царської Росії. Коли його ув’язнили в російській тюрмі, то він за три роки зумів створити Греко-Католицьку Церкву Росії. І його видворили з Росії, бо зрозуміли: якщо він там ще трохи побуде, то переверне всю російську церкву... Такий був унікальний чоловік.

З ним рахувався Сталін, бо з такою поштаттю не можна було не рахуватись. Він міг вільно заперечувати Сталіну, міг заперечувати комуністичному режимові. Як приклад, 1933 рік, “Звернення Єпископату УГКЦ до всіх людей доброї волі у справі Голодомору на Великій Україні”. Митрополит Андрей з шістьма єпископами-помічниками звернувся до Папи, до людей доброї волі з приводу Голодомору на Великій Україні. Він жорстко засудив комуністичний режим, назвавши “людюбивим” і найстрашнішим режимом в історії людства. Він це опублікував у всіх мас-медіа світу. Він відправляв цілі ешелони продуктів на Велику Україну; щось доїжджало, щось не доїжджало, енкаведисти

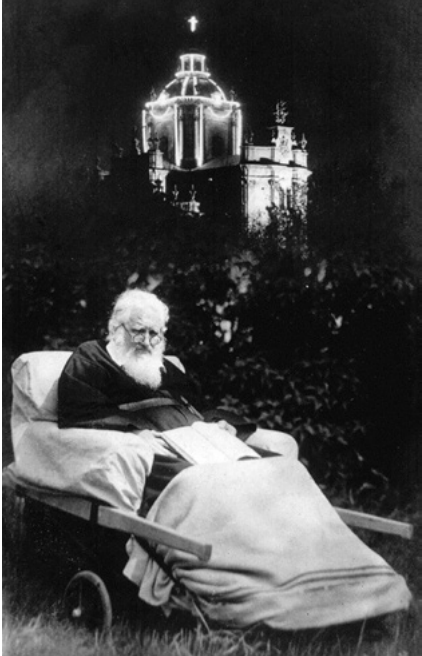
спалювали або знищували. Радянська влада заперечувала сам факт голоду і відмовлялася від будь-якої допомоги, а Митрополит відкрито говорив про Голодомор.

Другий приклад: коли у 1941 році Шептицький побачив, що робить Гітлер з населенням України – чи то поляки, чи євреї, чи інші, – він виступив з різкою заявою до Гітлера: “Не вбий!”. Назвав Гітлера найбільшим “людюбивцем” в історії людства і відправив йому офіційного листа. Не боявся нікого і нічого, для нього найціннішим було – людина, її життя, її майбутнє...

У роки Голокосту налагодив мережу порятунку євреїв. Причетний до порятунку 200 єврейських дітей, 15 з яких переховувалися у митрополичій резиденції.

Освіта, культура, духовність – державотворчі засади українського народу.

1905 року Митрополит заснував Церковний музей (нині Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького). Зібрав тисячі найцікавіших робіт з усього світу і все це передав у новостворений музей. Художник Олекса Новаківський сказав:

“Якщо б більше нічого не зробив Шептицький, крім цього музею, це вже геніальна постать в історії українства”.

Митрополит придбав приміщення для Національного музею на вул. Драгоманова, 42. Добудував виставкові зали, де зібрав раритетні речі з усього світу, які стосувались української і християнської культури. Усе це безкоштовно передав українському народу...

Митрополит дивився в майбутнє – будував сиротинці, дитячі будинки, гімназії, бурси. Створював інститути, академії, університети, щоб українські діти могли вільно навчатися. Коли талановита дитина здобувала певний фах, він направляв її за кордон. Кожного року десятки, сотні

українських дітей отримували стипендії від Шептицького і їхали вчитися в західні країни. Він не питав, куди вони далі підуть працювати, він знав, що більшість з них повернуться у рідне гніздо, бо то були діти з малозабезпечених родин. **Сироти називали його “найкращий мій татусь”.** Митрополит дуже любив дітей. Після Першої світової війни, коли в Галичині залишилося понад 20 тисяч повоєнних сиріт, він заснував майже при кожному монастирі захоронки – сиротинці для дітей.

Велику увагу звертав на освіту дітей найубогіших верств. Для них він заклавав біля с. Товмача “Вакаційну оселю”, яка приймала на канікулах сотні дітей. Невтомним опікуном А. Шептицький був для дітей-сиріт. Це дало початок діяльності новоствореному товариству “Захист ім. Митрополита Андрея Шептицького для українських сиріт” у Львові. Це товариство відкрило декілька сиротинців, у яких навчали дітей ремесла. Митрополит викупив ґрунти в Зарваниці, заплативши понад 100 тис. доларів. Купівля Шептицьким маєтку в Зарваниці вирішила подальшу долю тисячі сиріт. Загалом пожертви Митрополита сиротинцям склали 1 млн. доларів. Андрей Шептицький був великим шанувальником мистецтва. Вершиною діяльності Митрополита стало заснування у Львові Академії мистецтв та Національного музею. Ми-

трополит подарував музею унікальну збірку українського мистецтва XI–XVII століть з 15 тисяч предметів. Для художника Олекси Новаківського Митрополит купив будинок, створив художню школу, передав її Новаківському, і сам у цій школі викладав історію мистецтва. Зі школи Новаківського вийшли великі художники: Гординський, Курилас та інші. Створив скульптурну школу-майстерню. Різьбяр Андрій Коверко в цій школі займався, викладав і пізніше зробив пам’ятник, який встановили на площі святого Юра. Необхідно виокремити меценатську діяльність А. Шептицького у збереженні і розвитку українського те-

атрального мистецтва. Зусиллями Андрея Шептицького у міжвоєнний період утворювались і підтримувались українські професійні театральні товариства. Зокрема, відомо про його меценатську підтримку кооперативу “Український театр”, що утворився у Львові у 1923 р. з метою координації цілісного українського театрального процесу у Східній Галичині.

Меценатська діяльність Митрополита була спрямована передусім на підтримку і виховання молоді. Саме для неї він засновував школи, бурси, інститути. Зокрема, у 1902 році Митрополит сприяв відкриттю української гімназії у Станіславі. Згодом

було відкрито Дівочу гімназію сестер василіянок, якій влади́ка подарував будинок, також було збудовано будинок бурси “Рідна школа” для 120 учнів у Львові. Впродовж 1920-х років у митрополичих будинках при храмі св. Юра працювала Українська народна школа ім. Б. Грінченка, а в передмісті Львова Шептицький придбав три будинки для Української народної школи імені князя Лева, міської української школи ім. Маркіяна Шашкевича та читальні “Просвіти”.

Теперішня школа ім. Маркіяна Шашкевича була збудована й освячена Андреем Шептицьким. Це перший український навчальний заклад, який постав у Львові в часі польської окупації. Для приміщення Митрополит виділив частину землі.

У 1903 році купив за 7000 крон будинок біля площі святого Юра, де заснував “Народну лічницю” для безкоштовного лікування бідних людей. У 1906 році Андрей Шептицький придбав найбільший будинок у Львові за 150 тисяч доларів, в якому розмістилася перша жіноча гімназія сестер василіянок. Вона виховала сотні освічених українських дівчат.

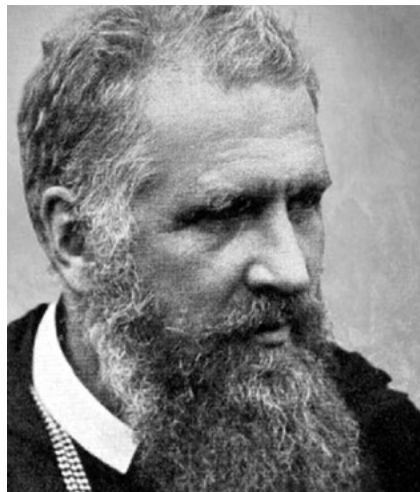
Зі своїх власних і церковних доходів Митрополит матеріально допома-

гав і підтримував: приватні школи, товариства “Просвіта”, “Рідна школа”, НТШ, об’єднання “Луг”, молодіжні спортивні організації “Пласт”, “Орли”, “Сокіл”. У с. Підлютім в Карпатах він віддав пластунам велику частину своєї землі для таборування молоді. Члени цих організацій увійшли до складу Українських січових стрільців і брали участь у вільній боротьбі українського народу.

1925 року А. Шептицький подав ініціативу збереження і вивчення природи Карпат. Він став фундатором першого в Україні природного кедрового заповідника в околиці гори Яйце, а пізніше заповідника давньої степової рослинності – Опілля.

Андрей Шептицький був далекоглядною людиною і багато вкладав в освіту. Своїм коштом щороку він посилав здібну молодь на навчання до університетів світової слави – Відня, Риму, Парижа. Восени 1929 року митрополит відкрив у Львові Духовну академію. На жаль, вона існувала лише до приходу більшовиків. Усе своє життя Андрей Шептицький, без огляду на час, роздавав землі, будівлі, гроші людям за велінням серця. Він закликав до мудрості, моральної й інтелектуальної глибини.

Шептицький і національна економічна політика

Доктор соціальної економіки Зеновій Свереда дослідив матеріали в архівах Ватикану та інших країн і написав докторат “Шептицький і національна економічна політика”. Він казав: “Найвидатніший економіст ХХ століття в Україні – Митрополит Андрей Шептицький”.

Митрополит творив національну економіку в комплексі. У нього була розроблена національна програма розвитку аграрної сфери “Україна – житниця світу”. Він її виголосив у 1917 році в Києві на з’їзді коопера-

торів. Він її зреалізував. Шептицький створив “Маслосоюз”. Церкви, монастирі створили касу взаємодопомоги, потім кооперативи, збирали гроші, вкладали в розвиток сільського господарства і переробної галузі. І впродовж трьох років “Маслосоюз” вже мав свої магазини у всіх європейських столицях, і там продавали найкращі українські продукти, найдорожчі, найсмачніші. Митрополит казав: **“На нашій землі маємо працювати ми, наш продукт маємо продавати ми, і наш продукт мають споживати у всьому світі”**. Митрополит підтримував не лише “Маслосоюз”, але й українські кооперативні спілки “Центросоюз” і “Хлібосоюз”. І таких програм було багато: створював банки, страхові компанії, кредитні спілки, каси взаємної допомоги... Він також розвивав артерії економіки: будував дороги, мости, залізниці. Був одним з ініціаторів створення страхової компанії “Карпатія”, Земельного іпотечного банку у Львові (1910 р.), чий цінні папери визнавали всі банки Європи.

Фізичне здоров'я і спорт в житті Андрея Шептицького

Митрополит усіляко розвивав фізичну культуру: створював спортивні товариства, клуби, федерації. Знайдено матеріали, що Шептицький створив Міжнародну федерацію стрільби з лука. Розвивав “Пласт” – організацію патріотичного виховання.

Андрей Шептицький дуже любив копанку (футбол). У школі на вулиці Замкненій бував і дивився, як діти живуть, як навчаються, як харчуються, як гартують свій дух і своє здоров'я. І спонукав дітей у вільний від навчання час молитись і грати в копанку.

Паломницька подорож

Мрія про паломництво до Святої Землі притаманна кожному християнину.

Цю ідею довгий час виношував Митрополит Андрей Шептицький. У лютому 1906-го по всій Західній Україні розійшлося гасло **“їдьмо у Святу землю!”**. Митрополит детально все продумав і організував.

Перше паломництво галичан до Святої Землі відбулося 5–28 вересня 1906 р. Невипадково була обрана пора – початок осені, час, коли з полів зібрано врожай, окрім пізніх культур. Мандрівка у Святу Землю мала ще й глибокий символічний зміст: подяка господарів-рільників за добре поліття, за щедроти неба і землі... В паломництві взяли участь 500 осіб. Під час паломництва Шептицький освятив чудотворну ікону для храму на Рогатинщині. Образ зберігся до наших днів.

Паломництво до Святої Землі мало велике історичне значення, оскільки було першим загальнонаціональним паломництвом українців. Воно було свідченням не тільки духовної, а й національної єдності українців як окремого народу, який входив до складу Австрійської імперії. Уже тоді

постать Митрополита Андрея починає набувати рис **Мойсея українського народу**, як назвуть його ще за життя його сучасники.

Мета подорожі на Святу Землю розкрита у відозві Митрополита Андрея:

“їдьмо у Святу Землю! А там припадемо грудьми, нашим гарячим серцем до тої Святої Землиці, мов діти до могутніх грудей рідної неньки, і занесімо гарячу молитву до Всевишнього... Може, виблагаємо у Нього кращої долі для себе, для нашого нещасного народу. А душі наші, неначе обмившись у чистих водах Йордану, відродяться, і вернемо додому зі скріпленою вірою, сильніші духом, щоб ступити далі на дорогу справжнього християнського життя, яка поведе нас до вічного добра!”

Унікальний будівничий держави

Працю Шептицького “Наша Державність. Як будувати рідну хату” повинен прочитати кожен українець. Це матриця для сьогоднішніх політиків, щоб створити конституцію, виробити стратегію розвитку нашої держави і написати програму соціально-економічного розвитку української держави. А таких праць у нього сотні.

Є дві головні складові праць Митрополита Шептицького. Перша – духовно-культурна, тобто християнська

мораль. Всі закони мають базуватися на законі Божому: на Святому Письмі і християнській моралі. Друга – це єдність. Як казав Шептицький: *“Єдність держави, єдність церкви, єдність нації. В єдності сила, добробут і перемога”*.

Якщо ми винесемо як національну ідею – “Будівництво держави для людини в гармонії з Природою і з Богом”, то зможемо збудувати ту державу, про яку мріяв Шептицький і наші предки.

Епілог

У ніч на 29 жовтня 1944 року Андрей Шептицький вголос молився французькою та українською мовами, а потім, після паузи, в присутності священників, що жили в Митрополичих палатах, промовив свої останні пророчі слова:

“Наша Церква буде знищена, розгромлена большевиками, але ви держіться, не відступайте від віри, від Святої Католицької Церкви, від України... Тяжкий досвід, який паде на нашу Церкву, є дуже... хвилевий... Виджу відродження нашої Церкви, вона буде гарніша, величніша від давньої, та буде обіймати цілий наш нарід.... А Україна... наша вольна і сильна Україна... двигнеться зі свого упадку та стане державою могутньою, з'єдиненою, величною, яка буде дорівнювати другим високорозвинутим державам. Мир, добробут, щастя, висока культура, взаємна любов і згода будуть панувати в ній. Все те буде, як я кажу... Буде... Тільки молитися... і твердо працювати, щоби Господь Бог і Мати Божа опікували-

ся над нашим бідним замученим народом, який стільки витерпів, і щоби ця опіка Божа тривала вічно... Прощаюся з вами. Будьте сильні і стійкі у вірі, витривалі і ревні в служінню Господу Богу. І більше мого голосу не почуєте, аж на Страшнім Суді...”

Помер Андрей Шептицький 1 листопада 1944 року у віці 79 років у зайнятому Червоною армією Львові і був похований у крипті собору святого Юра. Продовжувачем його справи як очільника УГКЦ став Йосиф Сліпий.

5 грудня 1958 року Папа Іван XXIII розпочав процес беатифікації Андрея Шептицького. 17 липня 2015 р. Папа Франциск підписав декрет про визнання геройських чеснот Романа Марії Шептицького.

Ось декілька надзвичайно сильних думок Владика Андрея Шептицького

1. Християнське виховання є найбільшим добром у світі.

Хоч би ви не мали що дітям лишити, якщо дасте їм правдиву побожність, як навчите їх чесної праці, як устережете їх від неморальності, то лишите їм в спадщині найбільше добро, яке їм можете дати.

2. Стережіться ненависті.

Любіть всі своє, свого тримайтеся і про своє дбайте, але стережіться ненависті, бо ненависть – се чувство нехристиянське. Єднаймо свої сили, бо сили розділені завсігди будуть слабими.

3. Ніколи не тратьте з очей Божої науки Ісуса Христа.

Вкінці ще раз до всіх вас разом, браття мої милі, звертаюся і прошу, щоби в кожній вашій праці ви ніколи не втрачали з очей Божої науки Ісуса Христа. Пам'ятайте, що лиш Його наука приносить нам спасеніє, світло і силу, що з Їго хреста спливає на нас через Святі Тайни Божа благодать.

4. Будьте ощадними, але не скупими!

Пам'ятайте, що добра, котрі посідаєте, маєте від Бога, а Бог приказав

вам давати милостиню. Пам'ятайте, що кожний дар, убогому даний, Всевишній сприймає на свій рахунок.

5. Христос для мене є всім.

Паси вівці мої. Ці слова відносяться до всіх єпископів. Проте, коли я з волі Божої став вашим єпископом, то і від мене Христос очікує, що з любови до Него буду над вами щиро працювати. Як же ж Христа не любити, коли Він є для мене всім: отцем, братом, приятелем, – коли я Йому всім завдячую, що маю.

6. Віра – провідник до спасіння.

Людський розум не може власною силою добре пізнати Бога і Його волі. І якщо Бог не дав би нам віри, яка просвітила розум, то ми ніколи не могли б дійти до спасення.

7. Спільна молитва має більшу силу, ніж молитва кожного зокрема.

Нехай ціла родина – батько, мати і діти щодня спільно відмовляють молитви. Така молитва має більшу силу, не лише тому, що тут один за другого молиться, один другому випрошує ласки з неба, але ще й тому, що Ісус Христос обіцяв особливим

способом бути з тими, що лучаться в Його імені.

8. Під впливом Христової науки змінюється цілий світ.

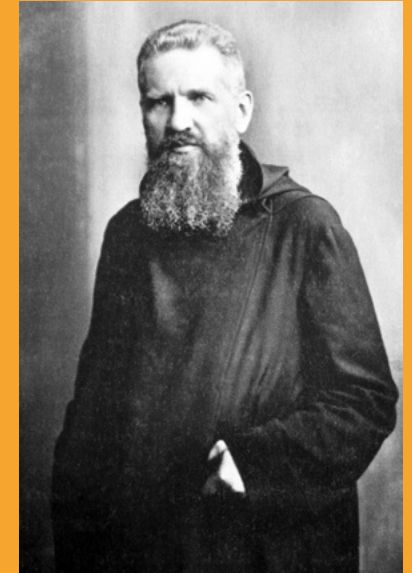
Зникають дикі звичаї і стають лагіднішими. Взаємні відносини людей опираються на чеснотах справедливості і любові. Тиранія перетворюється на батьківську владу, завданням якої є добро підчинених і батьківська опіка над ними.

9. Останнім словом є слово любові.

Не пусте то слово. Хотів би з неба стягнути для вас проміння Сонця любові, того Сонця, що ним є Бог. Знаю, що тепло цього Сонця є єдиним ліком на всі ваші болі. І коли б міг цим теплом загіртіти вас, то напевно злегшив би всі ваші злидні й терпіння! Бо здається мені, що саме брак любові є джерелом всякої біди та нужди.

10. Буду завжди за вас молитися.

Сьогодні іду від вас і буду завжди за вас молитися. Знайте, що в ту хвилину, як ви звернетесь до мене зі своєю молитвою, я відгукнуся на неї.

Постать Андрея Шептицького завжди промовляє до нащадків, вказуючи на Божий закон, що є і має бути світлом у житті християнина. Не можна бути певним за майбутнє людства, якщо не дати кожному тих інструментів, що служать для побудови самого життя – віри, молитви, чеснот, шанування святих законів. Лише збагачені цими дарами, можемо сміливо йти вперед, служачи Христу і ближнім, наслідуючи Великого Митрополита.

Екскурсія місцями Львова, де жив і творив Митрополит Андрей Шептицький

Об'єкти, пов'язані з Митрополитом Андреем Шептицьким, розташовані на значній відстані один від одного, і дорожня інфраструктура Львова часто не пристосована для безпечного і самостійного пересування осіб з інвалідністю. Тому для здійснення комплексної екскурсії місцями Митрополита Андрея Шептицького у Львові рекомендуємо особам з інвалідністю скористатися послугами спеціалізованого мікроавтобуса.

Варто почати екскурсію з вулиці Кривоноса, 1, з церкви Блаженного Климентія Шептицького та новоствореного Музею Митрополита Андрея Шептицького.

У Музеї Митрополита Андрея Шептицького ми ознайомимося із становленням і творчим шляхом Андрея Шептицького, побачимо особисті речі, ознайомимося з творами та цитатами; зможемо комфортно оглянути експозицію і духовно збагатитися. Простір музею доступний для осіб з інвалідністю на кріслі колісному та осіб з порушеннями зору. У музеї є доступний туалет. У внутрішньому подвір'ї можливо запаркувати автомобіль чи мікроавтобус для осіб з інвалідністю.

об'єкт **1**

Церква Блаженного Климентія Шептицького

 вул. Кривоноса, 1

Музей Митрополита Андрея Шептицького – місце, де, окрім історії про праведного Владика, можна отримати значно більше – щирість, тепло і велику енергію.

29 серпня 2020 року у Львові відкрив двері Музей Митрополита Андрея Шептицького. Ця знакова подія була очікуваною для багатьох, з огляду на те, що у 2020 р. минуло 155 років з дня народження Митрополита. Прийдіть до музею і переконайтесь, що історія оживає і стіни говорять. Почуйте, що справа, в яку вложено душу людини, живе і запалює інших.

Переконані, що Вам пощастить і Ви познайомитеся з унікальним і справжнім душпастирем ієромонахом отцем доктором Севастіаном (Степаном Дмитрухом), котрий є настоятелем церкви і директором музею та залюбки проведе цікаву екскурсію. Отець Севастіян 30 років невтомно працював над ідеєю створення Музею Митрополита Андрея Шептицького. Його мрія нарешті здійснилася, і музей відкрив двері для відвідувачів. Місія музею – відновлювати пам'ять велетів духу, мислителів, будівничих України і говорити на весь світ про велич Митрополита Андрея Шептицького...

об'єкт **2**

Монастир святого Онуфрія

 вул. Замарстинівська, 36

**Святий Онуфрій
благословив у дорогу.**

Першою локацією у Львові для о. Андрея Шептицького став один з найдавніших у нашому місті сакральних комплексів – Онуфріївський монастир. Хоч Роман Шептицький і народився у Прилбичах, що не так далеко від міста Лева, до Львова він потрапив вперше у 31 рік, коли був призначений настоятелем згаданого монастиря. Час наставництва, 1896–1899 роки, став для о. Андрея часом знайомства зі Львовом.

Група екскурсантів з автобуса не виходить, оглядаємо панорами і слухаємо історичну розповідь екскурсовода.

об'єкт 3

Страхове товариство і банк "Дністер"

 вул. Руська, 20

Намагання Митрополита Шептицького об'єднати українців виявлялося не лише на рівні релігійної, культурної та просвітницької діяльності, а й у контексті економічних практик. Саме Владика був обраний президентом банку "Дністер" – найбільшої фінансової установи українців у тогочасному Львові. Ця організація, взоруючись на подібні практики в інших європейських країнах, займалась страхуванням та підтримкою власного підприємництва. Майно чи не кожної греко-католицької парафії Владика застрахував в однойменній страховій компанії, що діяла при банку.

Банк допомагав представникам української громади придбати землю чи нерухомість, був важливою ланкою у ланцюжку фінансової взаємодопомоги загалом.

Митрополита завжди захоплювали цікаві ідеї. В 1922 році на вулиці Руській, 18 навпроти Успенської церкви, поруч із "Дністром" відкрилася невеличка крамничка кондитерської фабрики "Фортуна Нова". Це була єдина крамничка нової фабрики, і конкурентів їй вистачало: на той час у Львові діяло 7 фабрик із 84 цукернями.

Група екскурсантів з автобуса не виходить, оглядаємо панорами середньовічного Львова і слухаємо історичну розповідь екскурсовода.

об'єкт **4**

Товариство “Просвіта”

вул. Винниченка, 18

Найбільше уваги Митрополит приділяв освіті. Шептицький мав на диво сучасне бачення освіти: “Подавайте молоді таку освіту, яка навчила б її не тільки теорії, але теж і практики. Учїть її як має жити! Збуджуйте в неї бажання й охоту до того, що є підставою багатства і сили народу. Виробляйте в молоді самостійність та індивідуальність! Учїть її більше числити на себе, ніж на других! Учїть не оглядатися на поміч уряду і краю, а власною ініціативою дороблятися самостійного життя! Виробляйте у молоді почуття правости та сумлінної праці!”

Митрополит був почесним членом Товариства “Просвіта”, дійсним членом філологічної секції Наукового товариства імені Шевченка. Фінансово підтримував приватні школи, що належали Українському педагогічному товариству (згодом – “Рідна школа”). У 1925 р. А. Шептицький став дійсним членом Наукового товариства імені Шевченка у Львові. Усебічно підтримував діяльність товариства у збереженні пам'яток української культури, у відтворенні забутих сторінок нашої історії. Як представник митро-

полічої консерваторської комісії А. Шептицький підтримав ініціативу НТШ у дослідженні княжого Галича. Впродовж шести років фінансував розкопки. У 1937–1938 рр. археологічна експедиція Я. Пастернака розкопала фундаменти одного з найдревніших храмів Галицького князівства – Успенського собору. Відкриття фундаментів Успенського собору княжого Галича стало значною подією в науковому і культурному житті краю. Були знайдені неспростовні докази існування української державності у XII ст.

об'єкт **5**

Народний дім

 вул. Театральна, 22

Хоч участі у політичних подіях Митрополит Андрей Шептицький не брав і політичним діячем його назвати можна дуже умовно, жодне явище загальноукраїнського масштабу не минало без його відома. До прикладу, у жовтні 1918 року на мітингу на площі св. Юра, де був і Владика Шептицький, Кость Левицький проголосив Українську державу. На базі цього утворення у майбутньому постане ЗУНР. Напередодні згаданої події в Народному домі у Львові відбулося засідання Української національної ради, де був присутній і Митрополит Андрей Шептицький.

Група екскурсантів з автобуса не виходить, оглядаємо панорами і слухаємо історичну розповідь екскурсовода.

Відтак він завжди тримав руку на пульсі важливих і значних подій. Як пояснював сам: “Я не лікар, не хлібороб, ані політик, я отець! А вітцєви нічого не є чуже, що синів, дітей его обходить”.

Історична довідка: Народний дім на вулиці Театральній зводили у 1851–1864 роках за проєктом архітекторів Вільгельма Шмідта та Сильвестра Гавришкевича. Дім постав на зга-рищі Львівського університету (до речі, у цьому закладі вчилися члени “Руської трійці” Яків Головацький і Маркіян Шашкевич). При Народному

домі діяла Перша українська академічна гімназія, потім – її філія. Тут розміщувалась бібліотека Народного дому. 29 березня 1864 року тут відбулася вистава першого українського професійного театру “Руська бесіда” – “Маруся” за повістю Г. Квітки-Основ’яненка.

На початку XX століття у будинку розташувалися товариства “Руська рада”, “Товариство руських дам”, “Академический кружок”. 1 листопада 1918 року тут було проголошено Західноукраїнську Народну Республіку.

об'єкт 6

Шпиталь “Народна лічниця”

📍 вул. Озаркевича, 4

Група екскурсантів з автобуса не виходить, оглядаємо панорами і слухаємо історичну розповідь екскурсовода.

Шпиталь є прикладом та історичним свідченням намагання галичан у співпраці з УГКЦ забезпечити медичне обслуговування найменш захищених верств населення. Інституція пов'язана з визначними діячами медицини, культури і науки, насамперед з Митрополитом Шептицьким, який подарував земельну ділянку на узбіччі Святоюрської гори при вул. П. Скарги, 4 (нині Озаркевича) для будови. Шпиталь “Народна лічниця” став установою, де допомагали всім, незалежно від віри й національності. Для роботи запрошували найбільш професійні кадри, закуповували найсучасніше обладнання; працювало декілька відділень. Шпиталь перетворився у потужний медичний центр, який на той час називали одним з найкращих у Львові; чинний він і сьогодні.

об'єкт 7

Середня загальноосвітня школа № 34 ім. М. Шашкевича

📍 вул. Замкнена, 8

Під самими Митрополичими садами, завдяки старанням Митрополита Андрея Шептицького, у 1928 році для старої школи збудовано окрему будівлю на вул. Замкненій, 8. При школі Митрополит влаштовує громадську їдальню для сиріт і дітей з малозабезпечених сімей. Часто сам навідувався до школи, де проводив з дітьми цілий день. Від самого початку школа стає центром українського відродження. Тут у 1886-87 рр. склав іспит зрілості Осип Маковей. Тут навчалися брати Барвінські, Володимир та Богдан; перший – відомий громадський діяч, публіцист, літератор, один із засновників “Просвіти” та “Рідної Школи”, другий – історик, член НТШ.

Маркіян Шашкевич.
Худ. Ярослав Мацелюх, 1999 р.

Школа дала Львівщині багато інших знаних людей, серед них поетку Марію Хоросницьку. Гордістю школи є вчитель історії Ігор Федик – Заслужений вчитель України, завдяки його старанням у школі відкрито музеї Митрополита Андрея Шептицького (1991) і Української Дивізії “Галичина” (1994). Зусиллями педагогічного колективу за допомогою письменників Романа Лубківського та Михайла Косіва у школі засновано музей Маркіяна Шашкевича.

Маркіян Шашкевич – греко-католицький священник, письменник, автор першого україномовного альманаху “Русалка Дністровая”. До 200-ліття з дня народження провідного члена-співзасновника “Руської трійці” Львівщина оголосила 2021 р. роком Маркіяна Шашкевича. Маркіян Шашкевич народився у с. Підлиссі на Золочівщині. Письменник, автор альманаху “Русалка Дністровая” (1837), першої книжки народною мовою (українським алфавітом) в Галичині.

У жовтні 1911 р. в селі Підлисса на Львівщині, до 100-річчя з Дня народження Шашкевича, на Білій Горі за народні пожертви встановили пам’ятник у вигляді хреста на постаменті, заввишки 25 метрів, який символізує прагнення до правди, освіти та прогресу. Згодом сюди почали здійснювати масове паломництво у першу неділю серпня щороку.

У 1959 р. в Підлиссі відкрито літературно-меморіальний музей, а в 1962 р. на подвір’ї музею встановлено бронзове погруддя Маркіяна Шашкевича. У Львові на вул. Коперника, 40 розташований музей “Русалки Дністрової”, присвячений творчості Маркіяна Шашкевича та “Руської трійці”.

об’єкт **8**

Львівська греко- католицька богословська академія

 вул. Коперника, 36

У 1929 році на базі Львівської духовної семінарії у Львові відкрили Богословську академію. Ініціатором був Митрополит Андрей Шептицький. Головними його сподвижниками стали о. Йосиф Сліпий, о. Теодосій Тит Галушинський і ін. Владика Андрей і сам викладав у згаданому закладі, часто спілкувався зі студентами, а в саду Академії був його прижиттєвий пам’ятник, виконаний Андрієм Коверком. Пам’ятник послужив основою, на яку рівнялися під час виготовлення сучасного пам’ятника Митрополиту на площі святого Юра. Академія мала богословський і філософський факультети, при ній діяли наукові семінари, видавництво, бібліотека, музей.

До Другої світової війни Академія здобула міжнародне визнання, підняла престиж української богословської науки. Після встановлення радянської влади 1939 року Академія припинила діяльність, а 1945 була ліквідована. Її функції перебрав Український Католицький Університет у Римі.

Діяльність Академії відновлено у 1994 році. Сьогодні продовжувачем справи Владики Андрея є Український Католицький Університет, єдиний католицький університет від Польщі до Японії, котрий успадкував і продовжує наукову діяльність Львівської греко-католицької богословської академії. <https://ucu.edu.ua/about/>

Група екскурсантів з автобуса не виходить, оглядаємо панорами і слухаємо історичну розповідь екскурсовода.

об'єкт 9

Земельний банк гіпотечний

вул. Словацького, 14

Український акціонерний банк. Заснований 1910 року у Львові з метою підтримки українського селянства за допомогою вигідного і дешевого кредиту на основі іпотечних позик. Мав філію у м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). Банк став найбільшою фінансовою установою Галичини, надавав довготермінові позики під заставу землі та нерухомого майна. Серед ініціаторів його створення – Митрополит Андрей Шептицький. Значною мірою завдяки Шептицькому банк невдовзі став єдиним українським банком, що здобув визнання у світі, а його цінні папери оплачувалися у всіх банках Європи. Банк також допомагав у разі тимчасових фінансових труднощів українським кооперативам і купецтву, що належали до “Сільського господаря”, “Народної торгівлі” або “Маслосоюзу”.

об'єкт **10**

Галицький крайовий сейм

(тепер головний корпус
Львівського
національного
університету
ім. Івана Франка)

вул. Університетська, 1

Андрей Шептицький був постійним депутатом Райхстагу у Відні та Галицького сейму у Львові. Появлявся на засіданнях вкрай рідко, відстоював інтереси освіти та культури, уникаючи політиканства, хоча й був упродовж 10 років навіть заступником голови Сейму. Не один раз очолював делегації з українських питань до цісаря. 28 червня 1910 р. Шептицький виступив на пленарному засіданні в Палаті панів у Відні, запропонувавши проєкт створення українського університету у Львові. Шептицький обґрунтував необхідність прийняття відповідного рішення, основним аргументом назвав занедбання культурних потреб українців.

Група екскурсантів з автобуса не виходить, оглядаємо панорами і слухаємо історичну розповідь екскурсовода.

об'єкт **11**

Будинок жіночої гімназії сестер василіянок

вул. Кирила і Мефодія, 17а

1906 року з ініціативи “Клубу Русинів у Львові” вчителів Академічної гімназії було доручено організувати першу українську дівочу гімназію. Для цього створено окремий комітет під проводом отця Спиридона Кархута. Ігуменя Володимира Філевич з радістю привітала цю постанову, і 4 вересня 1906 року за участі Митрополита відбулось урочисте відкриття першої в Галичині української приватної дівочої гімназії. Сам Митрополит Андрей Шептицький відслужив торжественну Божественну Літургію. Для жіночої гімназії сестер василіянок Митрополит подарував чудовий будинок з великим наділом землі. Андрей Шептицький щорічно приймав випускні іспити у дівчат, так звану “матуру”.

Митрополит Андрей, о. Василь Лициняк
у вчительській семінарії сестер василіянок. 1928 р.

А учениці від першого року заснування закладу влаштовували в дні св. Андрія святкові концерти, дбайливо підготовані під проводом сестер василіянок, дирекції та вчителів, віддаючи шану великому покровителю, який майже завжди навідувався на такі концерти. Нині у будівлі жіночої гімназії сестер василіянок працює Львівська лінгвістична гімназія.

Група екскурсантів з автобуса не виходить, оглядаємо панорами і слухаємо історичну розповідь екскурсовода.

об'єкт **12**

Національний музей у Львові

вул. Драгоманова, 42

Збирання та колекціонування ікон, книг і раритетів віддавна було місією графа Шептицького. То була вдала форма поєднання приємного з корисним – порятунок артефактів і насолода від дослідження та аналізу цих предметів. У 1905 році на основі своєї збірки Владика Шептицький відкриває Церковний музей. У міру збільшення кількості експонатів та розростання колекції довелося шукати локацію для зберігання та експонування раритетів. Відтак Митрополит Шептицький купує палац в Еміля Дуніковського, що на сучасній вулиці Драгоманова. Офіційне відкриття влаштованого у палаці Національного музею відбулося у 1913 р.

Пізніше, з нагоди своїх уродин, Владика передасть приміщення музею, який став на той час уже значно більшою структурою, разом з усіма експонатами “в дар українському народові”. На створення музею Митрополит витратив 2 млн. довоєнних австрійських крон і забезпечував його утримання впродовж усього життя. Тільки у 1931 р. А. Шептицький передав музею 8770 різноманітних експонатів – рукописи XV–XVIII ст., стародруки, ікони, твори живопису та графіки.

До кінця міжвоєнного періоду (1930-ті роки) музей нараховував близько 80 тисяч експонатів і складався

з десяти відділів: археологічного, народного мистецтва, церковної старовини, історичних пам'яток культури, нумізматики і сфрагістики, архіву, книгозбірні стародруків, українських, а також слов'янських рукописів.

У міжвоєнний період за проектом архітектора Олександра Пежанського здійснено прибудову до основного корпусу музею. Від 1905 до 1952 р. першим директором музею був відомий український історик мистецтва Іларіон Свенціцький, на честь якого у 1996 на стіні палацу відкрито меморіальну дошку (скульптор Емануїл Мисько).

Ми радимо групі екскурсантів вийти з автобуса. Подвір'я музею досить рівне і можна оглянути екстер'єри музею та послухати історичну розповідь екскурсовода. На жаль, турист на кріслі колісному зайти в приміщення музею не має змоги через круті сходи і вузькі коридори.

Історична довідка: Колишня вілла професора геології Еміля гербу Абданк Дуніковського, з 1911 р. – будівля Національного музею у Львові; збудована у 1897–1898 рр. за проектом арх. Владислава Рауша. Історизм (необароко з елементами пізнього романтизму). Фасади пишно оздоблені. Цінний приклад віллової архітектури палацового типу з доби пізнього історизму. Від 1913 р. у будинку розміщені виставковий зал Національного музею, адміністративні приміщення, бібліотека.

В Історичному комплексі Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького (вул. М. Драгоманова, 42) втілюється програма “Відкритий музей”, започаткована у рамках всеукраїнської програми “Арсенал Ідей Україна”, яка передбачає створення в містах України постійних освітніх платформ для дітей, молоді та родин.

Програма є соціально спрямованою та передбачає адаптацію лекцій, уроків, майстер-класів та простору взагалі для людей з інвалідністю задля сприяння їхній інтеграції у соціум.

Метою програми є створення нових інтерактивних просторів, які сти-

мулюють розвиток власних освітніх та мистецьких проєктів у музейних інституціях, сприяють всебічному розвитку молоді, що досягається засобами мистецтва та особливими методами, які не застосовуються у шкільних закладах.

Для дітей з порушенням зору впроваджується ігровий проєкт “Мистецтво на дотик” в освітньому просторі “Арсенал ідей Україна”.

У межах програми “Почуй культуру” для осіб з порушенням слуху є доступними екскурсії експозицією “Українське мистецтво ХХ ст.” українською жестовою мовою.

Контакти: +38 (067) 1451942

об'єкт **13**

Свято-Іванівська Лавра Студійського Уставу УГКЦ /

Музей народної
архітектури і побуту імені
Климентія Шептицького /
скансен
“Шевченківський
гай”

вул. Чернеча гора, 1

У 1918 році внаслідок воєнних подій була знищена Лавра св. Антонія Печерського на Склинові – головна обитель монахів студитів. Митрополит Андрей розпочав пошуки іншого місця, яке б могло стати центром для відновленого ним монашества. Таким місцем став Унів, де знаходилася літня резиденція львівських митрополитів. Саме сюди Митрополит Андрей переселив монахів зі Склинова і відповідною грамотою надав Унівському монастиреві статус Лаври.

Утім Митрополита не полишала думка заснувати у підніжжі Львова центр монашого життя, де б возносилися молитви за городян і цілий народ.

З цією метою він закуповує велику територію в межах Личаківської ділянки, Кривчиць та Знесіння і поселяє тут перших монахів у будинку, закупленому в залізниці. Усні джерела свідчать, що перші монахи прийшли сюди у 1923 році. А вже 1 квітня 1927 року Митрополит Андрей офіційно засновує на цьому місці Лавру св. Івана Хрестителя.

Після того як Лавра св. Івана Хрестителя отримала територію і посілости, монахи студити поселилися у невеличкому партеровому домі, добудувавши до нього господарські приміщення.

Новоутворена Лавра потребувала власного храму, і не одного. Митрополиту Андрею найбільше припала до душі ідея перенесення до Лаври якогось старовинного дерев'яного храму, який, на його переконання, найбільше відображає культурну та духовну ідентичність нашого народу. За порадою тодішнього директора Національного музею у Львові Іларіона Свенціцького для перенесення вибрано дерев'яну церкву св. Миколая Мирликійського з с. Кривки з 1761 року, яка під час Першої світової війни зазнала значних руйнувань і потребувала капітального ремонту. Після перемовин з місцевою громадою церква була перенесена до Лаври св. Івана Хрестителя. Її освячення відбулося 7 липня 1931 року в надзвичайно урочистій атмосфері. Чин

освячення здійснив єпископ-помічник Іван Бучко, проповідь виголосив особисто Митрополит Андрей. Перенесену на нове місце церкву було віддано під покров Святої Софії – Премудрості Божої. Як зауважив Митрополит у своєму слові, своєю назвою вона мала персоніфікувати Святу Софію Київську.

Через 5 років монахи студити приступили до спорудження нового мурованого приміщення. 27 червня 1936 року тогочасний настоятель Лаври ієрм. Януарій Федюк уклав угоду з техніком Мироном Ожгою про початок будівельних робіт. Проект двохповерхового монастирського головного корпусу (нині це будинок

адміністрації Музею народної архітектури та побуту у Львові) виконав відомий архітектор Євген Нагірний. Наприкінці листопада цього ж року відбулося посвячення монастирської каплиці. До 1936 року стару обитель називали “На ямах”, нову запропонували назвати “Чернеча гора”. І ця назва побутує до сьогодні у назві вулиці, яка провадить до Музею.

З ліквідацією Української Греко-Католицької Церкви радянським режимом у 1946 році Лавра св. Івана Хрестителя (нинішня юридична назва – Свято-Іванівська Лавра Студійського Уставу УГКЦ) була зачинена, а монахи були змушені покинути рідну обитель. Завдяки старанням того-

часної львівської інтелігенції Лавру було врятовано від цілковитого знищення. Було запропоновано створити на монастирській території Музей народної архітектури та побуту. Підготовчі документальні роботи велися аж до 1966 року, опісля працівники Музею етнографії та художнього промислу приступили до створення повноцінної окремої інституції. У 1971 році відповідним розпорядженням компетентних органів влади було створено Музей народної архітектури та побуту у Львові.

Свято-Іванівська Лавра була задумана праведним Митрополитом як місце, в якому духовність, культура і природа творять прекрасну гармонію.

Додаткова інформація: Парк “Шевченківський гай” у Львові – це музей просто неба. Розташований недалеко від парку “Високий Замок”, на території, яку місцеві називають Кайзервальд. Це зелена місцина недалеко від центру Львова, де Ви можете відпочити та прогулятись територією музею, подивитись на його експонати. Відомий вчений Іларіон Свенціцький ще в 1930-х рр. започаткував роботу зі створення музею, який тепер називаємо скансеном. Тут Ви можете побачити близько 120 пам’яток народної архітектури з західних регіонів України. Вся територія Шевченківського

гаю, в яких зібрані експонати з певних регіонів: Бойківщина, рівнинне Закарпаття, Лемківщина, Львівщина, Буковина, Покуття, Гуцульщина, Полісся, Волинь. Тут Ви зможете зайти до хати, яка побудована ще у 1749 році. Допоможуть Вам уявити господарське життя у цих регіонах водяний млин, вітряк, сукновальня, тартак, кузня, олійниця, які тут розміщені. До речі, тут, поміж всіх світових скансенів, зібрана найбільша кількість старовинних храмів. Також для львів’ян та гостей міста Львова скансен є місцем різноманітних святкувань: гаївки на Великдень, вертепи та коляда на Різдво, фольклорні ярмарки...

Група екскурсантів має можливість під'їхати автобусом до головного входу в музей. Ми настійливо радимо Вам, у супроводі волонтерів, вийти з автобуса і насолодитися краєвидами та експонатами музею просто неба. Музей поступово впроваджує концепцію “Музей на дотик”, і вже сьогодні особи з інвалідністю по зору можуть “побачити” унікальні експонати. Ми радимо скористатися послугами досвідченого екскурсовода. На різних локаціях музею регулярно проводяться майстер-класи – гри на автентичних музичних інструментах, ткацтва, миловаріння, виготовлення олії, випікання хліба в печі... Доступного туалету наразі немає, але адміністрація обіцяла невдовзі впровадити у діяльність музею ряд інклюзивних творчих та інфраструктурних проєктів.

об'єкт **14**

Монастир сестер василіянок/ Національний лісотехнічний університет України

 вул. Генерала Чупринки, 103

До місць, не надто знаних пересічним львів'янам, але здатних здивувати, належить головний корпус Лісотехнічного університету. Це приміщення Митрополит Андрей придбав для сестер василіянок. Колись там функціонували їхні монастир, школа та вчительська семінарія. Приміщення було збудоване фірмою Івана Левинського. Вступивши 1900 р. на Київсько-Галицький митрополичий престол УГКЦ, Андрей Шептицький доклав титанічних зусиль до духовного і національного відродження України. У своїй багатогранній діяльності пастиря і громадянина він приділяв увагу й екологічним проблемам, зокрема охороні лісів, природно-заповідній справі.

Саме йому завдячуємо заснуванням та організацією Лісового науково-дослідного інституту і невинною опікою над ним з метою підготовки висококваліфікованих фахівців.

На території університету є Ботанічний сад – єдиний в Україні, що

має лісотехнічне спрямування. Його заснували у 1991 році. На території дендропарку розташована науково-дослідна, навчально-просвітницька та природоохоронна установа загальнодержавного значення. До саду з вулиці Чупринки ведуть високі сходи, одразу на вході розташований адміністративний корпус Лісотехнічного університету, а праворуч – сквер із лавочками та клумбами, де можна зустріти львів'ян з дітьми та домашніми улюбленцями. Вздовж вхідної алеї висадили кулясті клени. На території дендропарку збереглося старе дерево ясена, вік якого оцінюють у 180 років. Крім цього, тут є колекційний фонд трав'янистої флори відкритого ґрунту, який нараховує понад 600 таксонів. Флора дерев і чагарників дендрарію нараховує приблизно 121 таксон.

Група екскурсантів має можливість під'їхати автобусом до головного входу. Ми радимо, у супроводі волонтерів, вийти з автобуса й оглянути парк. За попередньою домовленістю з адміністрацією можна замовити ЕКСКУРСІЙНИЙ МАРШРУТ “ДЕНДРОЛОГІЧНИЙ”. Маршрут прокладено в межах експозиційної зони арборетуму Ботанічного саду, вздовж алеї із туї західної та її форм, дугласії та модрина. Тип маршруту – навчально-пізнавальний. Протяжність 600 м. Тривалість проходження – одна година (з врахуванням зупинок). <https://botsad.nltu.edu.ua/>

Тел. +38 (032) 237-88-20, +38 (032) 258-42-81

Факс: +38 (032) 237-89-05

об'єкт 15

Художньо-меморіальний музей Олекси Новаківського

вул. Листопадового Чину, 11

Розкішну віллу, що поруч із собором святого Юра, Владика Андрей придбав для українських художників, які мали потребу в майстерні та житлі. Сюди переселився з Кракова Олекса Новаківський, тут жив і працював – сьогодні тут музей цього художника. Натомість Шептицький просив небагато – декілька робіт для музею, а також підтримку мистецьких студій, які були організовані ієрархом. Складно було не погодитись. Новаківський навіть зробив більше – намалював портрет Шептицького у вигляді біблійного Мойсея. З ініціативи та за фінансової підтримки Митрополита Андрея Шептицького в 1923–1935 роках у майстерні О. Новаківського діяла перша в Галичині українська Мистецька школа, якою керував художник.

Вона швидко перетворилася в один із провідних культурних осередків Західної України, опинилась у полі уваги талановитої молоді, притягувала до себе знакові постаті з інтелектуального та мистецького середовища краю. У школі творча молодь не лише опановувала фах художника, а й активно проводила різноманітні мистецькі заходи, серед них – імпрези, які періодично повторювались: благодійні “Чайні вечори”, відзначення іменин О. Новаківського на Теплого Олексі й “Андріївські вечори” на честь мецената школи Митрополита Андрія Шептицького.

Група екскурсантів з автобуса не виходить, оглядаємо панорами і слухаємо історичну розповідь екскурсовода.

Музей має досвід роботи з особами з порушеннями слуху, приходили кілька груп із своїм перекладачем. Проводили адаптивну екскурсію. Однак експозиція музею розміщена на другому поверсі, куди треба підніматися крутими вузькими сходами.

об'єкт **16**

Будівля Академічного дому

вул. Коцюбинського, 21

Група екскурсантів з автобуса не виходить, оглядаємо панорами і слухаємо історичну розповідь екскурсовода.

Владика прагнув створити для молоді середовище з високою духовною та релігійною атмосферою. У Львові існував гуртожиток для українських студентів, так званий Академічний дім на сучасній вулиці Коцюбинського. До 1912 р. тут була й управа Наукового Товариства імені Шевченка. Оскільки чимало студентів були в ті часи залучені до підпільної діяльності, цей дім був головним осередком руху опору. Саме там знаходилась неофіційно Крайова референтура ОУН. У другій половині 1930-х у Львові відбувалися масові арешти підпільників. Арештували багатьох юнаків, серед них і С. Бандеру. Академічний дім наполовину спорожнів. Тоді Владика вкладає 110 тисяч крон особистих коштів і створює у цих приміщеннях Християнський притулок для учнівської молоді.

об'єкт **17**

Церква Непорочного Зачаття Пресвятої Богородиці/ Монастир св. Климентія

вул. Івана Франка, 56

Може скластися враження, що при всій бурхливій діяльності у Митрополита не залишалося часу на саму церкву. Але ні, він встигав поратись і зі своїми прямими обов'язками. Чого лише вартий факт заснування численних нових згромаджень ордену монахів студитів, яким передано у Львові сиротинець у Кривчицях, церкву на Кайзервальді та інше. Шептицький розумів потребу поєднувати власне самобутнє зі світовим передовим. Цього принципу дотримувався і в мистецтві, і в церкві. Подбавши про відновлення традицій східного чернецтва за допомогою студитів, Владика запрошує до Львова монахів редемптористів із Бельгії, які приймають східний обряд, для проповідування серед найбідніших верств населення.

Група екскурсантів з автобуса не виходить, оглядаємо панорами і слухаємо історичну розповідь екскурсовода.

Митрополит будує для отців редemptористів великий центр на Голоску (його Ви бачите на нижньому фото), малу семінарію у Збоїськах, а в 1937 році купує колишній монастир василіянок на вулиці Зиблікевича (тепер – Івана Франка, 56).

Монастир св. Альфонса Згромадження Найсвятішого Ізбавителя УГКЦ
(вул. Замарстинівська, 225)

об'єкт **18**

Дім Івана Франка

вул. Івана Франка, 150

Гостював Андрей Шептицький і в Івана Франка. То була дивна зустріч двох українських титанів: один – вже визнаний геній, інший лише починав спростовувати скептицизм щодо своєї особи чи радше походження. Митрополит, граф, ліберал завітав до селянського сина, радикала. Здавалося, зустрілись два зовсім різні світогляди і порозуміння знайти буде тяжко. Але склалось інакше: інтелект завжди впізнає інтелект. У 1913 році Івана Франка в залу Опери на святкування його творчого ювілею завів під руку сам Митрополит – небачена раніше річ. Такі факти дуже красномовно свідчать про Владику як про Людину...

Ми настійливо радимо Вам, у супроводі волонтерів, вийти з автобуса й ознайомитися з музейними експозиціями.

Музей без бар'єрів Інклюзія в Домі Франка

Надзвичайною складовою роботи Львівського національного літературно-меморіального музею Івана Франка – Дому Франка є інклюзивні програми розвитку.

Створення доступного середовища і доступних послуг – невід'ємна умова

для реалізації прав і свобод людей з інвалідністю. Гасло Дому Франка – “Музей без бар'єрів” – щоб люди з інвалідністю могли нарівні з іншими брати участь у культурному житті музею і мали доступ, зокрема, до творів музейних експозицій. Для цього є мобільний пандус, який дозволяє без перешкод потрапити у приміщення Літературної експозиції музею, а з деяких експонатів, що є меморіальними та дуже цінними, зроблено 3D-моделі. Заплановано продовжити цю практику – створити 3D-модель меморіальної вілли Івана Франка та ще кількох експонатів.

У Домі Франка відбуваються заходи, концерти, акції для реального включення осіб з інвалідністю в ак-

тивне суспільне та культурне життя. Резонансним був “Темний концерт” у рамках Бандура-фесту у Львові. Ідея його навіяна саме інклюзивною практикою, коли зрячі люди зав'язують очі, щоб відчувати себе незрячими. Це був концерт-експеримент, експеримент для слухача, адже зряча людина лише найінтимніші речі робить із заплющеними очима.

У Домі Франка відбувалися і святкові заходи, на які запрошували паралімпійців. Саме вони апробували мобільний пандус. Триває співпраця з Львівським центром реабілітації “Джерело”: проведено захід “Соловейко з одним крилом”, під час якого прочитали для дітей казку, відбулися концерт веснянок від етногурту “Жива” та екскурсія дитячою експозицією Музею. Також працівники Дому Франка відвідали дітей безпосередньо у Центрі “Джерело”, щоб показати їм виставу “Казкосвіт Івана Франка” та подарувати книжки, видані у Домі Франка (Путівничок “Дім, де звірі говорили”).

На жаль, мобільний пандус доступний лише для літературної експозиції (вул. Івана Франка, 150), натомість меморіальна експозиція (вул. Івана Франка, 152) знаходиться на пагорбі під надто гострим кутом.

Налагоджено співпрацю з Львівською школою-інтернатом для сліпих і слабозорих дітей № 100. Для вихованців цієї школи є спеціальні

Під час Темного концерту
в рамках Бандура-фесту

3D-моделі меморіальних експонатів

екскурсії з акустичним і тактильним доповненням, а також театралізована “Візит до Франків”.

У Домі Франка три роки поспіль (2018, 2019, 2020) відбувалися Літні франкознавчі школи, у програмі яких були інклюзивні заходи і навчання поведінки з людьми з інвалідністю. 2019 року відбулася Літня школа “Тинейджер в музеї”, де у програмі був показ створення 3D-моделей з метою введення їх в інтерактивні екскурсії з тактильними доповненнями і заняття у Ресурсному центрі при Національному університеті “Львівська політехніка”, де створюються видання шрифтом Брайля та аудіодискрипція книг. У 2020 р. в рамках Літньої школи знімали ролик “Якби я був Петром Франком” з включенням жестової мови. Ролик можна переглянути за посиланням <https://www.youtube.com/watch?v=zCkDcz8qV3k>

Щоб вивчати досвід роботи інших музеїв та фахової комунікації, відбулися круглі столи, тематичні зустрічі. Триває співпраця з недержавними організаціями, благодійними фондами, волонтерами. Наукові працівники музею регулярно навчаються на курсах підвищення кваліфікації, відвідують семінари, зокрема нещодавно були на практичному тренінгу “Інклюзія в закладах культури”.

об'єкт **19**

Собор святого Юра

📍 пл. Святого Юра, 5

У 1900 році вже в статусі Митрополита УГКЦ Андрей Шептицький повернувся до Львова, на Святоюрську гору. Він гідно показав себе на кафедрі Станіславівського єпископа, тому й видавався найдостойнішою кандидатурою на чин глави УГКЦ. У цьому статусі він продовжував традицію роду, адже став не першим Шептицьким, який очолював УГКЦ. 17 грудня 1900 року папа Лев XIII номінував єпископа Андрея Шептицького Митрополитом Галицьким, архієпископом Львівським і єпископом Кам'янець-Подільським. Урочисте введення на митрополичий престол до катедри святого Юра у Львові відбулося 17 січня 1901 року.

З катедральним собором св. Юра Митрополит був пов'язаний протягом 44 років – до кінця життя. Собор став центром діяльності ієрарха і навіть символом українства. Тут Владика приймав найважливіші рішення, зустрічав гостей. За Митрополита Шептицького комплекс розбудовують та вдосконалюють. Варто згадати і про бажання ієрарха перетворити Митрополичі сади, що прилягають до будівель і мають площу 6 тис. кв. м, у сад з фруктовими деревами. Митрополит Андрей Шептицький похований у крипті собору святого Юра.

Група екскурсантів має можливість вийти з автобуса. За попередньою домовленістю з Фундацією Духовного Відродження (детальніша інформація та узгодження дати та часу за телефоном: +38 (097) 7027717) особи з інвалідністю можуть відвідати прекрасні Митрополичі сади, оглянути панорами собору св. Юра та Львова, послухати історичну розповідь екскурсовода. Унікальність Митрополичих садів у тому, що це закрыта (приватна) територія, яка належить УГКЦ, тут знаходяться Митрополичі палати. Це місце тиші й роздумів.

Онлайн-екскурсія Митрополичими садами
<https://youtu.be/y46QDAuMU6Q>

Названі тут локації є далеко не повною картиною і цілісним списком, якщо говорити про місця Митрополита Андрея Шептицького у Львові. Але наша екскурсія не може бути безкінечною. Більше важить – пам'ятати про особу Митрополита Андрея Шептицького, досліджувати його вчинки, постійно вчитися в нього.

Корисна інформація

Де поїсти

У Львові чекає на Вас справжня мозаїка різноманітних гастрономічних закладів і національних страв. Ми свідомо не рекламуватимемо жодного ресторану чи кафетерію (тим більше в умовах COVID-19). Нехай остаточний вибір закладу харчування залишається за Вами. Якщо вподобаєте собі якийсь заклад, відповідний до Ваших смаків і коштів, але з очевидним бар'єром, не засмучуйтесь. Персонал львівських ресторанів і кав'ярень зичливий і докладє усіх зусиль в індивідуальній допомозі особі на кріслі колісному. Багато закладів від травня до жовтня виставляють перед входом столики з парасольками, можна просто на вулиці перекусити, відпочити в затінку. Без вагань просіть персонал пересунути чи переставити столик спеціально для Вас. Допоможіть рестораторам відкрити очі і серця для клієнта з інвалідністю... А ми бажаємо Вам смачного.

Де заночувати

Відпочинок – необхідність для кожного туриста, а для туриста з інвалідністю особливо. До нічних мандрівок ми Вас не заохочуємо, навряд чи хтось матиме сили після цілого туристичного дня. Звичайно, мандрувати вечірнім і нічним Львовом можна, місто вночі ще гарніше, а центральна частина досить добре освітлена.

Залежно від фінансових можливостей, Ви легко знайдете у Львові відповідний готель. Але перед тим як завітати до Львова, краще докладно перевірити (телефоном) подані на сайтах пропозиції. Наша порада: якщо хочете спати спокійно – поцікавтесь наперед. Ми свідомо не рекламуватимемо жодного готелю (тим більше в умовах COVID-19).

КУЛЬТУРА

Львів завжди був і залишається культурною столицею України. Місто цілий рік має що запропонувати туристам: багату культурну і духовну (релігійну) спадщину, концертні зали, музеї, галереї, розважальні програми. Кожен турист чи мешканець міста знайде щось для себе.

На жаль, у переважній більшості місць є безліч перешкод, і дорогою до закладу культури теж, так що особа, котра має труднощі з пересуванням, особливо яка їздить на кріслі колісному, часто змушена відмовитись від участі в культурній програмі міста. Намовляємо Вас гаряче, не піддавайтесь. Якщо Ви вже приїхали до Львова, то варто подолати дрібні бар'єри, щоб побачити улюблену виставу, актора, цікаву виставку. Бажаємо Вам відваги в пізнанні культурного життя міста, багато приємних вражень та артистичних пережиттів.

Театри та концертні зали

- **Національний театр опери та балету ім. Соломії Крушельницької**
проспект Свободи, 28

тел.: +38 032 272-85-62,

242-11-63 (каси)

Каса працює: 11.00–19.00, крім пн.

Початок вистав: 12.00, 18.00

Вхід платний

Будівля театру, споруджена у 1897–1900 роках, є імпазantlyно-пишною. Театр справді інтригує своєю скульптурно-живописною насиченістю. Серед постановок – популярні опери “Мадам Батерфляй”, “Флорія Тоска” Пуччіні, “Набукко” та “Аїда” Дж. Верді, балети “Лебедине Озеро” Чайковського, “Жізель” Адана та ін.

- **Національний академічний український драматичний театр ім. Марії Заньковецької**
вул. Лесі Українки, 1

тел.: +38 032 272-05-83, 272-07-62

Каса працює: 11.00–18.00, крім пн.

Початок вистав: 18.00

Вхід платний

Найстаріший театр в Україні, будівля якого свого часу була найбільшою в Європі. Сьогодні це – театр з національним репертуаром, в якому 40 вистав, зокрема “Безталанна” І. Карпенка-Карого, “Маруся Чурай” Л. Костенко, “Ідіот” за Ф. Достоєвським.

- **Львівський театр “Воскресіння”**

площа Генерала Григоренка, 5

тел.: +38 032 274-13-00

Каса працює: 9.00–19.00

Початок вистав: 19.00

Вхід платний

Львівський театр “Воскресіння” заснований у 1990 році. Традиції психологічного театру і пошук нових технік влилися у вистави цього театру як новий захопливий досвід для театральних ентузіастів.

- **Театр ім. Леся Курбаса**

вул. Леся Курбаса, 3

тел./факс: +38 032 272-49-14,
факс 272-92-04

Каса працює виключно у дні вистав
17:00–19:00

Початок вистав: 19.00

Вхід платний

Театр ім. Леся Курбаса був заснований у 1988 році. Від часу свого заснування переріс в один з найвідоміших театральних колективів в Україні і за її межами.

- **Ляльковий театр**

вул. Данила Галицького, 1

тел.: +38 032 272-08-32,

274-42-56, 272-07-73

Вхід платний

- **Театр для дітей та юнацтва**

вул. Гнатюка, 11

тел.: +38 032 272-68-41

Вхід платний

- **Театр “І люди, і ляльки”**

вул. О. Фредра, 6

тел.: +38 032 274-00-25

Вхід платний

- **Будинок органної і камерної музики**

вул. Бандери, 8

тел.: +38 032 272-39-53, 258-21-42

Каса працює: 10:00–16:00

Початок концертів: 17:00, сб і нд

Вхід платний

- **Малий органний зал (Домініканський костел)**

вул. Ставропігійська, 1

тел.: +38 032 272-00-32

Вхід платний

- **Концертний зал філармонії ім. Станіслава Людкевича**

вул. Чайковського, 7

тел.: +38 032 272-10-42,

факс 274-10-86

Каса працює: 11:00–18:00

Початок концертів: 18:00

Вхід платний

Музеї та галереї

- **Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького**

проспект Свободи, 20

тел.: +38 032 274-22-82, 274-22-80

Відчинено: 10:00–17:00, вихідний – пн.

Вхід платний

Екскурсія платна

Один з найвизначніших музеїв України, фонди якого зберігають шедеври митців європейського значення – Пінзеля, Полейовського, Філевича та ін. Ядро колекції – збірка іконопису. Унікальною є збірка народної сакральної скульптури, яка не має собі рівних за кількістю і художніми вартостями. У залах музею розміщена експозиція давньоукраїнського мистецтва та мистецтва XIX – поч. XX ст. <https://nml.com.ua/>

- **Львівська національна галерея мистецтв імені Бориса Возницького**

вул. Стефаника, 3

тел.: +38 032 261-46-47

Відчинено: 11:00–16:00, вихідний – пн.

Вхід платний

Львівська галерея мистецтв – це найбільший художній музей в Україні, в якому зібрані унікальні твори живопису, скульптури, графіки, декоративно-ужиткового мистецтва країн

Західної та Східної Європи від середньовіччя до сучасності. (Багато сходинок, групу прийняти неможливо, але індивідуалам можуть допомогти охоронці). <http://lvivgallery.org.ua/>

- **Львівський історичний музей**

Площа Ринок, 4, 6, 24

тел.: +38 032 272-06-71, 274-33-04

Відчинено: 10:00–17:00, вихідний – ср.

Вхід платний

Екскурсія платна

Львівський історичний музей – найстаріший і найбагатший своїми історико-культурними та мистецькими пам'ятками серед музеїв України. Розташований у трьох будинках на площі Ринок, налічує у своїх фондах понад 270 тисяч музейних експонатів. Його експозиція ознайомить Вас з історією Львова та галицьких земель від найдавніших часів до наших днів.

- **Музей меблів та порцеляни**

площа Ринок, 10

тел.: +38 032 274-33-88

Відчинено: 11:00–17:00, вихідний – пн.

Вхід платний

Екскурсія платна

У музеї експонуються європейські та українські меблі, тканини, гобелени, народна кераміка, вироби з металу, порцеляни та фаянсу від часів Ренесансу до початку XX ст. <http://www.museum.lviv.ua/katalog-muzeiv>

- **Музей історії релігії**
вул. Ставропігійська, 1

тел.: +38 032 272-00-32

Відчинено: 10:00–17:00, вихідний – пн.

Вхід платний

Експерсія платна

Львівський музей історії релігії знаходиться в Домініканському соборі та монастирі. У фондах та експозиції музею – експонати, які мають унікальну культурну, мистецьку та історичну цінність. У музеї для відвідувачів відкрили підземелля колишнього Домініканського монастиря.
<http://www.museum.lviv.ua>

- **Аптека-музей**
“Під чорним орлом”

вул. Друкарська, 2

тел.: +38 032 272-00-41

Відчинено: 10:00–17:00

Вхід платний

Колекція музею відображає історію фармацевтики від давніх часів до сьогодення. У музеї зберігаються старовинний аптечний посуд, старі упаковки ліків та рецептурні журнали, які раніше належали аптекам Львова та інших міст Західної України. https://lvivpharmacy.org.ua/index_ua.html

- **Музей народної архітектури і побуту імені Климентія Шептицького**

вул. Чернеча гора, 1

тел.: +38 032 271-80-17

Відчинено: 10:00–17:00, вихідний – пн.

Вхід платний

Експерсія платна

Музей розташований у мальовничому парку “Знесіння”. У музеї створено ряд маленьких сіл із 15–20 архітектурних об’єктів.

У житлових і господарських будівлях експонуються предмети домашнього вжитку, одяг, ремісничі інструменти, знаряддя сільського господарства, транспортні засоби. Усі ці предмети відображають реальне життя українців у XVIII–XX ст.

<https://lvivskansen.org/>

- **Личаківський цвинтар**
вул. Шімзерів

тел.: +38 032 275-54-15

Відчинено: 9:00–17:00

Вхід платний

Експерсія платна.

Львів часто називають музеєм просто неба. І знайомство з цим музеєм було б неповним, якби ми обминули Личаківський цвинтар з унікальними надгробними пам’ятниками. Це неповторна скарбниця, своєрідна школа Краси, Мистецтва і Мудрості, куди триває нескінченне паломництво.

Тут можна побачити скульптурні твори відомих майстрів – Гартмана Вітвера, Антона і Йоганна Шімзерів, Поля

Ойтеле, Юліана Марковського, Тадеуша Баронча, Зигмунта Курчинського, Теодозії Бриж, Євгена Дзиндри.
<http://www.lviv-lychakiv.com.ua/>

- **Музей-Арсенал**
вул. Підвальна, 5

тел.: +38 032 272-19-01

Відчинено: 10:00–16.30, вихідний – ср.

Вхід платний

Експерсія платна

Виставка зброї з 30 країн (XI–XX століття). Миський арсенал – оборонна споруда XVI ст., де тепер розташований єдиний в Україні Музей зброї.
<https://arsenal-museum.virtual.ua/ua/3d-tour/271221>

- **Музей сакральної барокової скульптури XVIII ст. ім. Г. Пінзеля**
пл. Митна, 2

тел.: +38 032 275-69-66

Відчинено: 10:00–16:00, крім вівторка

Вхід платний

Експерсія платна

Збірка унікальних барокових дерев’яних скульптур. <http://lvivgallery.org.ua/museums/muzey-ivana-georgiia-pinzelya>

- **Музей “Дім Івана Франка”**
вул. Івана Франка, 150–152

Відчинено: 10:00–17:00, крім вівторка

Вхід платний

Експерсія платна

Меморіальну експозицію розміщено в невеликій двоповерховій віллі, збудованій у “швейцарському” стилі, де Іван Франко мешкав останні 14 років. Детально відтворено атмосферу життя письменника та його родини.
<https://dimfranka.lviv.ua/vizyt/znajty-nas>

- **Музей Митрополита Андрія Шептицького**

вул. Кривоноса, 1

тел.: + 38 067 9238838

Відчинено: 14:00–17:00, вихідний – понеділок / середа / четвер.

Вхід вільний.

Плата за експерсію: можливий благодійний внесок.

Музей унікальний тим, що в часи підпілля УГКЦ монахам і мирянам вдалося зберегти особисті речі Митрополита Андрія Шептицького.

Всі експозиції музею розташовані на першому поверсі і є доступними для особи з інвалідністю на кріслі колісному і для осіб з порушеннями зору та маломобільних осіб. <http://www.mmash.lviv.ua/>

У XIII–XIV ст. у Львові діяло десять православних церков та монастирів, три вірменські церкви, дві католицькі, мечеть та синагога. Більшість споруд збереглися до наших часів, і кожний може їх відвідати.

- **Архікатедра святого Юра**
пл. св. Юра, 5

Собор св. Юрія-Змієборця – осередок Галицької церковної митрополії – побудований на Святоюрській горі. Один з найкращих архітектурних ансамблів України доби пізнього бароко складається з собору св. Юра, митрополичого палацу, капітульних будинків, дзвіниці, огорожі з двома брамами: “від базару” та “від городу”. Собор оздоблений унікальною пластичною кам’яною різьбою та монументальною скульптурою. У дзвіниці є найдавніша пам’ятка українського ливарництва – дзвін, відлитий 1314 р. майстром Яковом Скорою.

- **Латинський катедральний собор**
(1360–1460 рр., арх. Ничко, П. Штегер)
пл. Катедральна, 1

Собор будували довше, ніж триває людське життя – майже 100 років.

Латинський собор пройшов шлях від готики через ренесанс до бароко, вражає красою та пишністю. В інтер’єрі собору багато цінних пам’яток: скульптура і різьба, фресковий розпис стін і склепін, вітражі.

- **Каплиця Боїмів**
(1606–1615 рр., архітектор, можливо, Андрій Бемер)

Будівля, що своєю архітектурою нагадує невеличку церкву, виконана в традиціях українського дерев’яного зодчества. Багатим є скульптурно-декоративне оздоблення екстер’єру та інтер’єру. Статуя Христа, яка увінчує каплицю – одна з небагатьох у світі, яка зображає Христа сидячим.

- **Ансамбль Вірменської церкви**
вул. Вірменська, 7-9

У 1356–1363 рр. вірмени побудували храм Успення Пресвятої Богородиці, який став вірменським катедральним собором.

Собор є частиною комплексу, який складається з вежі-дзвіниці, будинку колишнього вірменського банку, монастиря вірменських бенедиктинок, палацу вірменських архієпископів, друкарні, кладовища і декоративної колони з фігурою св. Христофора.

- **Комплекс Успенської церкви**
(1591–1629 рр., арх. Павло Римлянин, Войцех Капінос, Амвросій Прихильний)
На розі вулиць Підвальної, 9 та Руської

Успенська церква збудована з великих білокам’яних блоків. Площини стін збагачені тосканськими пілястрами та різьбленим в камені доричним фризом. Комплекс є чудовим ренесансним ансамблем і є основним осередком православної церкви у Львові.

- **Каплиця Трьох Святителів**
(1578–1591 рр., арх. А. Підлісний)

Каплиця є прямокутною в плані, без опорних стовпів, увінчана трьома куполами, які опираються на складну систему арок і парусів.

- **Вежа Корнякта**
(1572–1578 рр., арх. Петро Барбон)

Вежа служила дзвіницею і відігравала роль спостережного пункту. На замовлення фундатора вежі Костянтина Корнякта було відлито також величезний (діаметром до 2 м) дзвін “Кирило”.

Ця ренесансна вежа одразу стала основною домінантою в силуеті тогочасного Львова і залишається архітектурним символом міста і нині.

- **Ансамбль Бернардинського монастиря**
(1600–1630 рр., арх. Павло Римлянин, Амвросій Прихильний)
пл. Соборна, 3а

Споруда збудована в стилі ренесансу з маньєристичним декором фасадів. Розкішний інтер’єр храму прикрашають 16 дерев’яних вітарів та фресковий розпис стін. Цікавою є барокова ротонда в підвір’ї над криницею.

- **Домініканський костел**
(1749–1764, арх. Ян де Вітте)
пл. Музейна

Одна з найвеличніших барокових споруд міста. Інтер’єр костелу прикрашають 18 барокових дерев’яних різьблених фігур святих домініканського ордену. У храмі відбуваються концерти органної музики.

● **Парк ім. Івана Франка**
вул. Листопадового Чину

Найстаріший міський парк упродовж свого життя, а почалося воно в XVI ст., був планований на італійський, французький, і, нарешті, англійський лад залежно від смаків власників та моди. Рослинність парку – насадження різного віку, основу яких творять дерева, посажені під час реконструкції в 1855 р. Ростуть тут і екзотичні для Львова тюльпанове дерево, маньчжурська аралія, оцтове дерево, магнолія, дика яблуня, японська айва.

На території парку розташована чи не найбільша в місті кількість теренкурів – спеціальних геодезичних знаків, якими маркували сприятливі для людського організму місця скупчення енергії.

● **Парк “Високий Замок”**
вул. Ужгородська

Високий Замок – так називається найвища гора, що здіймається над Львовом (413 м над рівнем моря). Саме цю гору в XIII ст. вподобали галицькі князі для спорудження фортеці. У 1869 р. на честь святкування 300-ліття Люблінської унії Польщі та Литви на горі було насипано штучний пагорб (22 м), що й сьогодні слугує улюбленим місцем для огляду міського краєвиду. Хто зважиться піднятися стрімким серпантином на самий верх, того чекають чудові панорами стародавнього міста на тлі його нових обривів.

● **Парк “Знесіння”**
вул. Личаківська, Кривоноса
офіс: вул. Довбуша, 24
Тел.: +38 (032) 297-50-48, 297-53-56

Регіональний ландшафтно-історичний парк “Знесіння” є найбільшим у місті (312 га). Чудовий ландшафт, рідкісна рослинність, мальовничі лісові стежини, ставки та потічки створюють найкращу атмосферу для активного відпочинку. У парку облаштовано велосипедні доріжки, оглядові та дитячі майданчики. На території парку є низка пам'яток архітектури, як, наприклад, римо-католицький костел св. Войцеха (17 ст.) і монастир св. Йосафата.

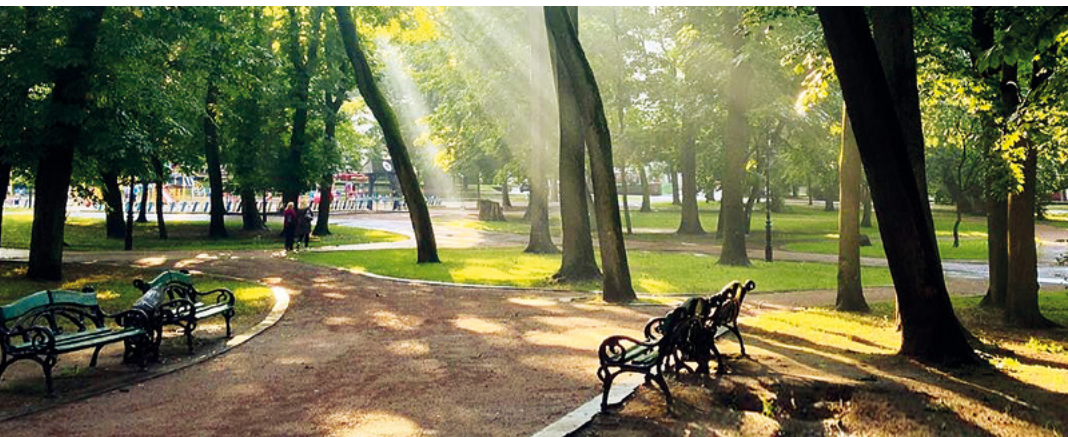
На території парку – Музей народної архітектури і побуту, де представлені найхарактерніші зразки дерев'яного будівництва різних етнографічних зон Західної України.

● **Стрийський парк**
вул. Паркова, вул. Стрийська

Найгарнішим львівським парком вважається оспіваний в піснях Стрийський парк, заснований у 1887 р. Як і більшість міських парків, цей був спроектований видатним майстром ландшафтного дизайну Арнольдом Рьорінгом. Тут росте понад 800 видів рослин з різних кліматичних зон.

Парк має дві частини: нижню з живописними алейками, ставком, орangerеєю та екзотичними деревами і верхню, на якій в 1894 р. відкрилась Загальна крайова виставка, неперевершена за масштабами у Львові демонстрація тогочасних досягнень науки, культури та ремесла. Парк був і залишається чудовим місцем для піших прогулянок та велотурів.

ЩОРІЧНІ ІМПРЕЗИ

Основні події року:

Найбільше доступних імпрез відбувається звичайно в період туристичного сезону – з кінця квітня до середини жовтня. Особливий чар Львова відчутний у період Різдвяних і Новорічних свят. Поданий календар охоплює імпреди, до яких особа з інвалідністю може долучитись.

Звичайно, Ви можете вибирати інші зустрічі. Все є можливим – потрібно хотіти...

Львів бере активну участь у світовому торговому та фінансовому, науковому, культурному та спортивному житті. Тут щорічно проходять різноманітні виставки та ярмарки, наукові симпозиуми, конференції, семінари, фестивалі мистецтва та спортивні змагання.

- “Різдво у Львові”, фестиваль вертепів

Час проведення: 7 – 9 січня

Місце проведення:

проспект Свободи та вулиці Львова

- Великдень у Шевченківському гаю

Час проведення:

Великодній тиждень

Місце проведення: Музей

народної архітектури та побуту, вул. Чернеча гора, 1

- “Віртуози”, міжнародний музичний фестиваль

Час проведення: травень

Місце проведення: Концертний зал філармонії, вул. Чайковського, 7

Інші місця: церква св. Лазаря, вул. Коперніка, 27, Домініканський костел, площа Музейна, Італійський дворик, площа Ринок, 6, вулиці та площі Львова

- Форум видавців

Час проведення: вересень

Місце проведення: Палац мистецтв, вул. Коперніка, 17

- “Золотий Лев”, театральний фестиваль

Час проведення: вересень – жовтень

Місце проведення: театри і площі Львова

- День Львова

Час проведення: 4–6 травня

Місце проведення: центр міста, театри, концертні зали, вулиці і площі Львова

- Фестиваль “Jazz Bez”

Час проведення: грудень

Місце проведення: м. Львів

- Міжнародний фестиваль “Leopolis Jazz Fest”

Проходить у форматі open-air.

Час проведення: червень

Місце проведення: м. Львів

<https://leopolisjazz.com/ua/o-festiwalu>

- Фестиваль “Етновир”

Час проведення: початок вересня

Місце проведення: м. Львів

<http://www.etnovyr.org.ua/>

Подорожі людей з інвалідністю

Поради та рекомендації для мандрівників з інвалідністю та маломобільних груп населення

Подорожі людей з інвалідністю, також відомі як “доступні подорожі”, стають частішими. Індустрія подорожей відкривається для особливих потреб мандрівників з інвалідністю, надаючи більше сервісу та послуг розміщення.

Вражає кількість інформації про доступні подорожі – більшу частину її надають самі мандрівники.

КОНВЕНЦІЯ ООН “Про права осіб з інвалідністю” гарантує, що мандрівники з інвалідністю отримують рівне ставлення відповідно до закону. Так було б в ідеальному світі, але не завжди спрацьовує у реальному житті, особливо в зарубіжних країнах, де правила доступності значно відрізняються. Незважаючи на здоровий глузд, суспільні настрої та чисельність, мандрівники з інвалідністю часто зустрічаються з нерівними можливостями, упередженням, дезінформацією, загальними труднощами та вищими цінами, ніж інші мандрівники.

Проблема в тому, що існує стільки типів інвалідності, скільки людей з інвалідністю. Потреба в кожній людині дещо інша, і організація туристичної поїздки: забезпечення авіаліній, автопарку, готельних номерів, харчування тощо може бути дуже складною. Наші поради та ресурси допоможуть мандрівникам – особам з інвалідністю та їхнім супутникам передбачити деякі перешкоди доступних подорожей.

Практичні поради мандрівникам з інвалідністю та маломобільних груп населення

1. Зателефонуйте наперед.

Постачальники туристичних послуг за законом у багатьох випадках зобов'язані розміщувати людей з інвалідністю. Проте для більшості потрібен певний час, щоб виконати необхідні заходи. Зверніть увагу на Ваші потреби під час бронювання і зателефонуйте до постачальника за 24–48 годин до Вашого приїзду, щоб підтвердити, що резервацію готелю було зроблено.

2. Будьте конкретними і зрозумілими при описі інвалідності.

Не всі постачальники послуг знають “жаргон” доступних подорожей або медичні терміни для певних умов. Дайте якомога більше подробиць про те, що Ви можете і чого не можете зробити, і не применшуйте важкість інвалідності. Чим більше інформації отримає провайдер послуг, тим краще він зможе Вас задовольнити. Якщо Вам обіцяють певні умови, спробуйте отримати ці обіцянки в письмовій формі.

3. Будьте конкретними і чіткими, описуючи поїздку лікарем.

Лікар може оцінити тривалість польоту, наявні медичні заклади в пункті призначення, доступність рецептурних препаратів та інші пастки подорожей. Будьте готові – в деяких випадках Ваш лікар може поставити під сумнів доцільність подорожі.

4. Візьміть із собою дані і номер телефону лікаря.

Подорожуйте з медичним висновком свого лікаря, бажано на бланку, де вказано Ваш стан, ліки, можливі ускладнення, особливі потреби та іншу інформацію. Переконайтеся, що у Вас є номер до лікаря (або іншого медичного працівника), до якого можна звернутися в надзвичайній ситуації в будь-яку годину дня.

5. Переконайтеся, що під час подорожі Ви зможете мати лікаря.

Ваш лікар, страхова компанія або місцеве посольство можуть надати імена та контактні телефони лікарів у пункті призначення.

6. Носіть інформацію про медичні застереження у доступному місці.

Медичний працівник або будь-хто, хто допомагатиме Вам, повинен її легко знайти (паспорт, гаманець, особисті ліки...).

7. Розгляньте можливість використання спеціалізованого турагента.

Деякі агенти забезпечують такі послуги: один може бути дуже досвідчений у роботі з мандрівниками з порушеннями слуху, інший з мандрівниками з порушеннями розвитку. Оскільки вимоги для різних мандрівників можуть бути дуже різні, це допоможе знайти когось, хто знає про все якнайліпше.

8. Уникайте рейси з пересадкою.

Зважте на те, що крісла колісні є останніми елементами, які потрібно перевозити в багажних відділеннях, і, таким чином, спочатку їх необхідно витягнути; літаючи прямим рейсом, можна заощадити час. Єдиний виняток: якщо у Вас виникають проблеми з маневруванням в туалетах літаків, довгі польоти можуть стати незручними – отже, серія коротких рейсів може стати кращим варіантом. Якщо Ви вирішили добиратися з пересадками, переконайтеся, що маєте достатньо часу між перельотами (ми рекомендуємо принаймні 90 хвилин, або дві години, якщо потрібно про-

йти митну службу чи безпеку), щоб дістатися від одного терміналу до іншого.

9. Зарезервуйте час перед польотом, щоб пройти реєстрацію та перейти до терміналу.

Прибудьте принаймні за дві години до внутрішнього рейсу і за три години до міжнародного рейсу – більше, якщо Ви подорожуєте в піковий час.

10. Порадьтеся зі своєю стюардесою перед тим, як приземлитися літак, щоб скласти план виходу.

11. Не забувайте про перевезення до і з аеропорту.

Якщо у Вас є крісло колісне, заздалегідь домовляйтеся, щоб доступне таксі було в місці Вашого прибуття.

12. Візьміть запасні частини та інструменти.

Крісла колісні можуть приймати величезні навантаження під час подорожі; складіть невеликий комплект запасних частин і інструментів для аварійного ремонту. Ви також можете вимагати розібрати крісло колісне для певних польотів або заходів; переконайтеся, що Ви і Ваші товариші в подорожі знаєте, як це зробити.

Магазини велосипедів – чудові місця для ремонту крісел колісних.

13. Вивчіть іноземні слова, які допоможуть Вам описати Вашу ситуацію та потреби.

14. Застрахуйтеся під час подорожі.

Переконайтеся, що страховка охоплює вже існуючі умови.

15. Візьміть якомога більше ліків і навіть додатково до тих, які Ви приймаєте.

Переконайтеся, що всі ліки дозволені в країні, яку Ви відвідуєте.

16. Шукайте організації або ресурси людей з інвалідністю на місці призначення, які можуть надати Вам інформацію про місцевість, а також місцеві контакти.

17. Якщо Ви користуєтеся електричним кріслом колісним, переконайтеся, чи Вам знадобиться адаптер і перетворювач напруги.

Або подивіться, чи можна взяти за кордон зарядний пристрій. У разі виникнення перебоїв з електроживленням або падіння напруги необхідно мати план ліквідації надзвичайних ситуацій.

18. Майте резервний план, у тому числі для Вашого проживання.

У випадку, якщо зарезервований номер виявився недоступним, візьміть з собою такі предмети, як переносний пандус, крісло для душу та тростину – гак, щоб захопити предмети, які можуть бути поза межами досяжності руки.

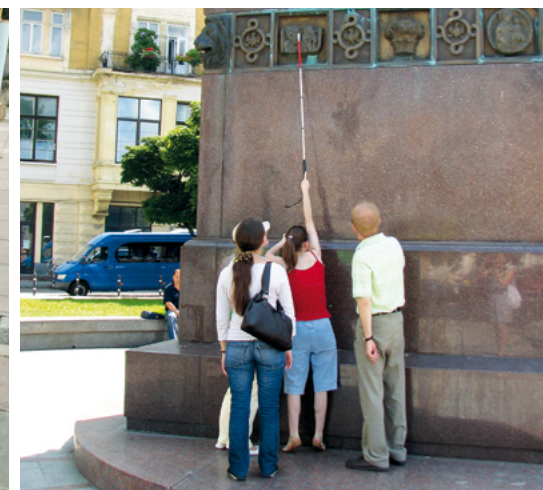
19. Знайте свої права.

Це особливо важливо для авіаперевезень, в аеропорту і в літаку. Ознайомтеся з чинним законодавством та правилами авіакомпанії. Поінформуйте авіакомпанію про свою ситуацію та заздалегідь попросіть про допомогу.

20. Пам'ятайте про культурні відмінності.

Будьте свідомі того, що Ви можете отримати більше або менше уваги в інших країнах, ніж у своїй рідній країні.

Найкращий спосіб уникнути розчарувань і неприємностей полягає в тому, щоб заздалегідь організувати те, що Вам потрібно.

Надихаючі цитати з подолання інвалідності

- “Моя порада іншим людям з інвалідністю – зосередьтеся на речах, які ваша непрацездатність не заважає вам добре виконувати, і не шкодуйте про те, що вона втручається. Не будьте інвалідом, як фізично, так і духом”. *Стівен Хокінг*.
- “Рано я виявив, що найважче подолати не фізичну нездатність, а психічний стан, який вона викликає. Світ, я виявив, схильний приймати людину значною мірою за її власним рейтингом. Якщо людина поважає сама себе, повага тих, хто її оточує, приходить легко”. *Олександр де Сіверський*.
- “Коли люди чують слово “інвалід”, то негайно думають про тих, які не можуть ходити або говорити, або робити все, що сприймається як належне. Тепер я нічого не сприймаю як належне. Але я вважаю, що справжні інваліди – це люди, які не можуть знайти радості в житті”. *Тері Гарп*.
- “Ми, ті, хто кинув виклик, ми повинні бути почуті. Щоб у нас бачили не інваліда, а людину, яка цвіте і продовжуватиме цвісти. Нас слід розглядати не тільки як перешкоду, але і як цілісну людину”. *Роберт М. Хенсель*.
- “Я не можу змінити напрямок вітру, але я можу налаштувати свої вітрила так, щоб завжди доходили до місця призначення”. *Джимі Діан*.
- “Все моє життя прагнуло довести, що люди помиляються, щоб показати їм: я можу робити те, що вони не думали, ніби я можу зробити”. *Девід А. Патерсон*.
- “Безперервні зусилля – а не сила чи розум – є ключем до розкриття вашого потенціалу”. *Вінстон Черчилль*.
- “Різниця між тими, хто зазнає невдачі, і тими, хто досягає успіху, досягається значною мірою наполегливістю. Ніколи не опускайте рук”. *Чарльз Шwab*.
- “Коли всі інші говорять, що ви не можете, рішучість каже: “ТАК, МОЖЕТЕ”. *Роберт М. Хенсель*.
- “Усі середовища з високими обмеженнями сприяють інноваціям”. *Арно Ленглет, генеральний директор* <https://www.panda-guide.fr/notre-mission>
- Настав час розглядати інвалідність як можливість для просування людства. <https://www.thefreshquotes.com/90-disability-slogans-and-quotes/>

Надихніться сюжетом, чого може досягнути людина:
“Мій шлях – неймовірна історія параолімпійського чемпіона”
https://www.youtube.com/watch?v=783Jl_eub0Y

За детальнішою інформацією про туризм у транскордонному регіоні,
Львові та Львівській області просимо звертатись:

Управління туризму та курортів Львівської ОДА
<https://www.facebook.com/UtkLODA/>
e-mail: tourism@loda.gov.ua

Управління туризму Львівської міської ради
<https://lviv.travel/ua>
e-mail: lviv.tdc@lvivcity.gov.ua

Міський центр туристичної інформації WWW.FACEBOOK.COM/LVIV.TIC/

ПРОГРАМА ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПОЛЬЩА—БІЛОРУСЬ—УКРАЇНА 2014—2020
<https://www.pbu2020.eu/ua>

Львівську Асоціацію Розвитку Туризму (ЛАРТ) створено 2000 року за підтримки Міністерства Міжнародного Розвитку Великої Британії (DFID) у партнерстві з органами державного самоврядування і туристичними організаціями Львівщини.

За весь період діяльності колектив ЛАРТ отримав десятки державних та міжнародних відзнак.

Команда Львівської Асоціації Розвитку Туризму складається з виконавчого колективу, незалежних і штатних консультантів, аналітиків ринку, економістів, екологів, науковців, громадських діячів.

ЛАРТ розробляє міжнародні проекти, регіональні програми та місцеві стратегії з розвитку внутрішнього і в'їзного туризму.

Ми особисто забезпечуємо проєктний менеджмент на стадії написання і втілення туристичних і соціально важливих проєктів та співпрацюємо з міжнародними програмами і фондами.

Наша соціальна відповідальність:

1. Поліпшення стану та порятунк об'єктів культурно-історичної спадщини України.
2. Захист громадянських прав та розвиток туризму у Львові для осіб з інвалідністю.

У базі даних ЛАРТ понад 800 ліцензованих професіоналів туристичного супроводу, які готові організувати екскурсії у Львові, а також в Україні. Наші екскурсіводи володіють практичними навиками проведення екскурсій для осіб з інвалідністю.

Колектив ЛАРТ проводить щорічні ліцензовані професійні курси з підготовки: екскурсіводів та гідів-перекладачів по м. Львові; екскурсіводів по замках та малих туристичних містах Львівщини; семінари з перепідготовки фахівців туристичного супроводу.

Гарантуємо високу професійність!

Завжди з Вами і для Вас!

Львівська Асоціація Розвитку Туризму
Україна, м. Львів, 79008, вул. Кривоноса, 1
(Музей Митрополита Андрея Шептицького)

тел. +38 (098) 3046938

lrb@mail.lviv.ua

<https://lart.lviv.ua>